

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

(תוספות אחרים מערבי פסחים נמצאים בספר רב מרדכי^א)
ערב פסחים אי גרסין ערבי נוח^א ואי גרסין ערב ה"ק

ערב ששומטין צו (ג) פסחים א"י ערב פסח

ראשון ושני: **לא יאכל אדם** פירוש אפילו התפלל ומשום מנה

כדלמינן גמ' דכלל התפלל תפלה

מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור

דמתן צ"ק דשבת (ד' ט): וא"ת ומה

לא יאכל אי מנה אפילו קודם נמי

אסור כדלמינן בירושלמי^ב כל האוכל

מנה בערב הפסח כאילו צועל ארוסחו

בצית חמיו ואי צמיני תרגימא הא

אמר בגמרא (ד' ק): אכל מטבל הוא

במיני תרגימא ו"ל דאירי במנה

עשירה ללא אסר בירושלמי אלא

במנה הראויה ללאת זה חוצה ואוכלה

קודם ומנה אכל מנה עשירה שריא

וכן היה נוהג ר"ת^ג:

רבינו חננאל

ערב פסחים סמוך

למנחה לא יאכל

אדם עד שתחשך וכו'.

ואמרי' מאי אירא ערב

פסחים אפי' ערבי שבתות

וערבי ימים טובים דתניא

לא יאכל אדם בערב

שבתות ובערבי ימים

טובים מן המנחה ולמנחה

כדי שיכנס לשבת כשהוא

תאב דברי רבי יהודה רבי

יוסי אומר אוכל והולך עד

שתחשך. ועוד תניא לא

יאכל אפי' מתשע שעות

ולמנחה בערבי שבתות

ובערבי ימים טובים דברי

רבי יהודה ר' יוסי אומר

אוכל והולך עד שתחשך.

ושקלינן וטרינן ואוקמי'

רב הונא למתני' כ"י

יוסי ובערב הפסח

משום חיובא דמצה

אסור למיכל מן המנחה

ולמנחה ומורה הפסח

ל' יהודה בערב הפסח.

ליקוטי רש"י

תמחוי קטנה גדולה היא

וגזין צו גבאים מאכל

מבעלי חיים ומחלקין

לעניים שמי סעודות ליום

מיום ליום. ושבת קוד

ע"א. עד שיבא. הסיני

על צד שמאל ונקמן קח

ע"א.

ערב פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט: **לא יאכל** כדי

שיאכל מנה של מנה למיטתן משום הידור מנה: ואפי' י

עני שבישראל לא יאכל. כלילי פסחים עד שיכב כדרך צני חורין (ה)

זכר למירות צמטה ועל השלחן: **ארבע בוסות**. כנגד ארבעה לשוני

גאולה האמורים בגלות מנרים והואלמא

אחכס והלמתי אחכס וגאלמתי אחכס

ולקחמי אחכס צפרשת וארל^א: ואפי' י.

מתפרנס מתמחוי של נדקה דהיינו

עני שצנייט דחנן צמכט פאה

(פ"ח מ"ו) מי שיש לו מזון צ' סעודות

לא יטול מן התמחוי: **גב' כשהוא**

תאודה. ולא תנא סעודה שבת על

השוצע: **לא צריבא**. דקמי ערב

פסחים לא יאכל עד שתחשך אלא

לרצי יוסי דאמר הולך ואוכל עד

שתחשך: אפי' י. תיבא. ממתי נמי

רבי יהודה היא וצדין הוא דליתני

ערבי פסחים לרצוי סמוך למנחה:

מתשע שעות. היינו סמוך למנחה:

משנשחא

פירוש רבינו שמואל תלמיד

רש"י ז"ל

ערבי פסחים סמוך למנחה

מנחה קטנה קודם למנחה

מעט חצי שעה בתחלת שעה עשירית

דחנן (לשיל דף נח). תמיד נשחט

בשמינה ומחלה וקרב בשעה ומחלה

מנחלת מנחה קטנה צ"י ומחלה וסמוך

ליה היינו חצי שעה קודם צוק שעה

חשעית ומחלת שעה עשירית: **לא**

יאכל אדם כו'. כדי שיאכל מנה של

מנה למיטתן משום הידור מנה:

ואפי' עני שבישראל לא יאכל. צערי^ב פסחים עד שיכב כדרך צני

חורין צמטה ועל השלחן זכר למירות: **ואי יפחתו י**. גבאי נדקה

המפרנסין את העניים דחנן (פאה פ"ח מ"ו) אין פוחתין לפני העובר

ממקום כו' אלמא לישנא דלא יפחתו אגבאי נדקה קאי והוא הדין נמי

אם לא יתנו לו שרץ שיחור צל כח אחריו^ג אלא אורחא דמילתא

נקט שרגילין ליתן לו ארבע כוסות וסדרן מפורש לפנינו^ד. ומצינו

צ"ר (פ' פס) רב הונא צס רבי אבא אמר כנגד ארבע לשוני גאולה

האמורין בגלות מנרים והואלמתי ולקחמי והלמתי צפ' וארל:

ואפי' י. הוא מתפרנס מתמחוי של נדקה דהיינו עני שצנייט דחנן

צמכט פאה^ה מי שיש לו מזון שמי סעודות לא יטול מן התמחוי אפילו

הכי אם לא נחמו לו גבאי נדקה ימכור את מלבושו או ילוי או ישכיר

את עמלו צציל יין לארבע כוסות: **גב' אפי' ערבי שבתות**

כו'. אליבא דרבי יהודה כדי שיהא קידוש וסעודה שבת חצי עליו:

משום חיובא דמצה. שלא תהא נאללת על השוצע וחיוצא דמנה

לילה הראשון חוצה דחצי (שמות יג) צערב תאכלו מנותר^ו: הכי

גרסין אפי' י. תיבא רבי יהודה התם מן המנחה ולמנחה כו'.

במילתיה דר' יהודה קמי מן המנחה ולמנחה וצמחיתין תמן סמוך

למנחה: מתשע שעות ולמנחה. היינו חצי שעה סמוך למנחה:

דילמא

לא יפחתו י. פ' רש"ס גבאי נדקה וגרס (ד) לא^ז יפחתו וכן

נראה מדלא קמי לא יפחתו ל' יחיד וליכא למימר דיפחתו אד' כוסות קאי דאם כן הוה ליה למיחני ארבע כוסות צל מ"ס והא דקאמר

ל' מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות. וארבע כוסות פירש רש"ס כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי^ח:

לא יפחתו י מארבע בוסות. מחוץ הלשון משמע קלת שאין נותנין לצני ולצני צחו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסדרא

הוא דמאי שנה ארבע כוסות מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמה היה לכל אחד כוס כדמשמע לקמן

(דף קו). גבי חזיה להווא סבא דגמין ושמי אכל צפרק צל מערבין (עריבין דף מ:) גבי זמן משמע קלת שלא היה לכל אחד כוס כוס ועוד

דאמר בגמרא (לקמן דף קח): השקה מהן לצני ולצני צחו ילא והוא דשהת רוצא דכסא משמע דהס ילאו צשמיעה דהא צעין רוצא דכסא

ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקות מיהו יש לדחות צשים להס כוס לעצמם אי נמי צצני וצני צחו קטנים מיירי שלא הגיעו

לחיונין^י ואין אשתו צכלל ומיהו צגמרא משמע שרץ כל אחד ארבע כוסות דקמי (סג) הכל חייצין צארבע כוסות אחד נשים ואחד

חינוקות אחר רבי יהודה מה תועלת לחינוקות ציין משמע דלתנא קמא צריך כוס אף לחינוקות ויש לדחות דחייצין לשמוע צרכת ארבע

כוסות קאמר ומשום חיונין ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והמחמיר צריך לומר שלא יהא כוסס פגוס דאמר בגמרא

(לקמן ד' קה): טעמו פגמו: **מאי איריא ערבי פסחים.** ואם תאמר אמאי לא משני דתנא צפסח קאי דמשני צפרק כל שעה

(לשיל ד' לו) גבי פת עצה ויש לומר משום צפסח קאי אין לו לבינה ערבי שצמות דחדידי צכל צצוע אי נמי הכא דליכא למיטעי

ולמימר דדוקא נקט ערב פסח משום חיוצא דמנה לא הוה ליה למיחני ערב פסח וכן צריש מקום שנהגו (לשיל ד' י): איכא למיטעי דדוקא

צערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרנ^י: **מן המנחה ולמנחה.** השחא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה:

דילמא

(א) עינין תוספות לקמן
דף ק. ד"ה סמוך.
(ב) תוספתא ברכות פ"ה
ה"א, (ג) ע"י לקמן קוד;
(ד) [שבת דף קכא:];
(ה) במתני' קיד. קטז.
קיד: (ו) פ"ה מ"ה;
(ז) להלן דף קכ, (ח) ה"א,
(ט) ופסין [ג, י] עינין
תוספות לעיל לו. ד"ה
תנא] רע"ע תוספות לעיל
ג. ד"ה מקום.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואפילו
עני וכו' צני חורין במטה
ועל השלחן זכר
לחירות ה"ד:
(ב) תוס' ד"ה ערב וכו'
ה"ק ערב ששומטין צו
הרבא פסחים: (ג) ד"ה
סמוך וכו' מלאכול
שובעו בשבתה ל"ל
ומינה אכל נמק:
(ד) ד"ה לא יפחתו פי'
רש"ס וכו' וגרס. י"ג
פי' השחא דרישא קאי
על עצמו שלא יאכל
עד שתחשך ועד שיכב
והסיפא קאי אגבאי נדקה
לא גרסין ולא יפחתו אלא
לא כ"ה וי"ו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא יפחתו
וכו' ואין אשתו
בכ"ף. עינין נכיות כה.
תד"ה והמנחה:

הנהגות וצינונים

[א] בכת"י תאב:
כח מ"ד בב"ר פ"ח
ירושלמי (ח ע"ב) עינין
לקמן קח ע"א ד"ה ד'
כוסות שכתב כפ"ד אחר
העין ולק"מ שם: [ג] צ"ל
ב"י פסחים (גליון).
[ד] צ"ל אחריתם, וי"ל
אחר דה' כוסות וכפ"ש
בסמוך (בארות המים):
[ה] תוס' על פרק זה אינם
מבעלי התוס' ולא
בפרקים הקודמים דאמר
הם מבעלי תוס'
אחרונים, וכן תוס'
שבמרדכי מאחרונים
(כ"ש): [ו] בכת"י נוסף
ב"י ערבי פסחים
דע"א (וכ"ה בתוספות
הרשב"א): [ז] עיין גם
בתוס' לעיל לה ע"ב
סוד"ה ומי, עינין ברא"ש
שכתב בע"פ שחל בשבת
דיצא סעודה שלישית
במצה עשירה (ועיין א"י)
סי' רנו ד"ה לא יאכל:
[ח] לפנינו שם ואומר
קדושה על הכוס.
וכ"ה בתוס' כתי':
[ט] צ"ל מורי ד"ד
(ב"ש): [י] "אפילו אי
בעינן" וכו', עד
"איצטרך" לפנינו,
ליתא בד"י, ועפ"י יובנו
דברי מהרש"ל (ד"ס).
ולפנינו נוסף עפ"י
מהרש"א: [כ] צ"ל ו"א
(הגרא"מ הורוין, ועי'
ילק"מ, אמנם הב"ח גורס
כלפנינו): [ל] בכת"י נוסף
אפי' מן התמחוי
הכי פירושו אפי' מן
התמחוי כו':

(6) [שנה דף קר: וטע"נ]
(7) [מוספמא לערכות פרק ה, א] עיין תוס' סוכה לח.
ד"ה מא, (7) כה"ג ברכות יא. תכרות נ, (ה) קב סוף ע"א, (ו) עמוד ב.
(8) קב. (עיי"ש בתוס' קב: ד"ה ה"ג והובאה גירסה זו ברש"י ורשב"ם שם ע"א, (8) לקמן קא.
(9) ברכות פ"ה ה"ד, (9) שם ה"א, (10) ברש"י פרקין.

7

דלמא משכשחא דא. דה"ל למימא מנ"י
שעות ומחלה ולמעלה א"י מן המנחה
ולמעלה כדמינא זהאי קמייחא: אבד
מריבד. לאו משכשחא היא: א"א
קשיא. הך ברמיחא בתרייתא דקמי
מנ"י ולמעלה אלאחא סמוך למנחה נמי
קאסר רבי יהודה ערבי שבתות
ויו"ט: וליכא לאוקומי השתא ממתיין
כרבי יהודה דמאי שגא ערבי פסחים
דנקט זהו סמוך למנחה טפי משבתות
ויו"ט: א"א מהדורותא כרבי הונא. דלרבי
יוסי איטריך ומן המנחה דקמי הך
ברייחא סמוך למנחה קאמור: מב"ל
דריג רבי יוסי כהרווייהו. אפי' ערבי
הפטא הויקי מוק"ל למנתי' הך יוסי:
מב"ל דרפ"גי להפסקה. הך דל"ר

סדר לקמן (ד' קס.) כשמואל ויהאמר שבת קצעה נפשה ואע"ג דבשל סופה

י. א. מ"י פכ"ט מהלכות
שבת הלכה יב סמג עשין
כט טו"ש"ע או"ח סימן רע"א
סעיף 7:

[illegible]

ה"ג **והאמר** ר' ירמיה א"ר יוחנן ואיתימא רבי אבהו א"ר יוסי צד ר' חנינא ולא גרס רבי יוחנן א"ר אבהו דרבי תלמידיה דר' יוחנן הוה:

רב יימר אנא איקלעי לפירקיה דרב פנחס
בריה דרב אמי וקם תנא ותני קמיה וקיבלה
מיניה אי הכי קשיא אלא מחזורתא כדרב
הונא ולרב הונא מי ניחא והאמר רבי
המיה א"ר יוחנן ואיתמא א"ר אבהו א"ר
יוסי בר רבי חנינא הלכה כר' יהודה בערב
הפסח והלכה כר' יוסי בע"ש הלכה כר'
יהודה בערב הפסח * מכלל דפליג רבי יוסי
בדבריהו לא הלכה מכלל דפליג בהפסח
דתניא * מפסיקין לשבתות דברי רבי יהודה
רבי יוסי אומר אין מפסיקין ומעשה ברשב"ג
[ורבי יהודה *] ורבי יוסי שהיו מסובין בעכו
וקדש עליהם היום א"ל רשב"ג לרבי יוסי
כרבי רצונך נפסיק וניחוש לדברי יהודה
חבירינא אמר לו **בכל יום ויום אתה מחבב**
דברי לפני רבי יהודה ועכשיו אתה מחבב
דברי רבי יהודה בפני * הגם לכבוש את
המלכה עמי בבית א"ל לא נפסיק שמא
יראו התלמידים ויקעו הלכה לדורות *
אמרו לא זוז משם עד שקעו הלכה כר' יוסי:
אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה לא כר'
יהודה ולא כר' יוסי אלא * פורס מפה ומקדש
איני והא אמר רב תחליפא בר אבדימי
אמר שמואל כשם שמפסיקין לקידוש

[illegible]

והלך אחר המיקל היינו דוקא בשוין כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (ד' י'):
 כן

(ח) רשב"ם ד"ה
מפסיקין וכו' עד
שתחשך לר' יהודה
כ"ל ומינה אפילו נמחק:

תוס' ד"ה מנצח
ודייק מדאמרינן אין
מפסיקין וכו' דנצח
שרי ר"י אפי'
להתחיל. קשה לי הו'
ר"י אמר לאין מפסיקין
אפי' אחר שחשך
להתחיל אסור קודם
קידוש דמ"מ אין
מפסיקין וכו' ע:

(א) ותמלך שב מנצח
הביתן אל בית משה
הינן והמן נפל על
המטה אשר אסתר
עליה ויאמר המלך
הגם לבבוש את
המלכה עמי בבית
הדבר יצא מפי המלך
ופגי המן חפוי:
[אסתר ג ח]

דילמא משבשתא
 היא, ולא מוחזקין מינה
 [שבת קכא:].

ח הוספת "יורב"
 ייחוד" וכן ע"פ
 החוסתמא וכן
 מוחס' ד"ה שחיה, ובבכמ
 דפרי' ליתא
 בירושלמי כאן הובא
 מעשה ולא נזכר שם
 שרבי יודנה היה
 בין המסובים: [ב] כתיב
 ונסף מררב שבת
 בערב: [ג] כתיב' ונסף
 רב הונא: [ד] ציל
 רשב"ב וכו"ה כחוסתמא
 (רש"ש, מראה חן):
 [ה] יס' ליוסוס אלא
 (דבש תמח): [ו] כתיב'
 ונסף ויקבעו הלבב
 אפרות, אב' קודם
 שמיחה שמה היה
 יא' אלא מידים
 ה'תקפידים (רוממית)
 אבל נוסף גם בפרסית:

לכולהו ואפילו למוי
אישקין איהו נמי וא'
אצטרך ר' יהושע למימר
הלכתא כרבי' אפי'
בערובי תחומין דאי לא
פריש הוה אמינא א'
אריב' הלכתא כדרי
המקיל בערובי חצרות
אכל בערובי תחומין לא
קמיל' דהלכתא כרבי'
אפילו בערובי חצרות
ומנא תימרא דשני לן
בין ערובי תחומין
לבערובי חצרות ולא
משמע בהא וז"ה להאי
דחנן אי' יהודה בד"א
בערובי תחומין אבל
בערובי חצרות כו' ר' רב

אתמור בשירי העיר
אריב'ל הלכה כדברי
המקל בעירוב אבל
בתחלת אימא לא קמ'ל
הלכתא כריב'נ דהוא כמו
תחתלת העירוב: ר' יעקב
וור' זריקא אמר הלכתא
כריב'נ מחבירו. ור' יוסי
(מחבירו) (מחבירין).
וכריב מחבירו (יוסי)
[אסין] אמר הלכת' אתמר
ר' חייא רב אבא אמר
משטן אתמור. ור' יוסי רב'
חנינא אמר נזאין אתמר
הלכת' כריב'נ מחבירו.

יהודה הלכה כר' יהודה ר'
יהודה ור' יוסי הלכתא כר'
יוסי. וכ"ש ר"מ ור' יוסי
הלכתא כר' יוסי. ור' אבא
אמר רבי יוחנן ר' יהודה
ור"ש הלכתא כר"י. אמר

ר"מ ור"ש הלכתא כמא
תיקו. בא רב (אשי)
משרשיא לדחות דברי
ר' אבא שאמר משמיה
דר' יוחנן ואמר ליתנהו
להני כללי מדתנן אמר
ר"ש למה הדבר דומה לג'
חצרות הפתוחות זו לזו

ואמר (רבא) [רב חמא
בר גוריא אמר רב] הלכה
כר"ש מאן פליג עליה ר'
יהודה. והא"ר יוחנן ר"י
ור"ש הלכה כר"י [ומאי
קרישא] היכא דלא
איתמר עלה בפירוש
הלכה (כר"ש) [כר"י]
אבל היכא דאתמר לא
א"ר יוחנן. ואקשינן נמי
מיהא דתנן ר"ש אומר

[illegible][illegible]

עתה סדרי הגאולה, ורק דע"י
שיראו פרטי ואופני גאולתן
שלא ידעו מהם עד עתה
ממילא ידעו ג"כ ענייני
החוקים שכפרה והמצות
שבכל התורה כולה וכמו
שנתבאר. ונקטו דרשתם על
פרה דפרה רומזת על הגאולה

העתידה וכמו דאיתא בילקוט פרשת חוקת: פרה זו מצרים אדומה זו ככל כו' ושחט אותה לפניו כי
זבח לה' בבצרה, הרי דרומזת על הגאולה השלימה מכל השיעבודים שהיו בעולם ושפיר דרשו
שיהיו נגלים טעמים שלה וסודותיה.

**יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה. צ"ע דאיך הוה ס"ד דיוצאים בסיפור יציאת מצרים
בארבעה עשר הלא כתיב ביום ההוא. ונראה לכאור ע"פ מה שכתבו התוס' בפסחים (צט:) דמצה
ומרור אין יוצאים בהם בזמן של תוספת יו"ט משום דאיתקשו לפסח שזמנו רק בלילה. וזה היה
הס"ד שסיפור יציאת מצרים יהיה מבעוד יום דהיינו בתוספת יו"ט, דהו"א דכמו דקידוש וסעודה
שייך בזמן של תוספת יו"ט ה"נ סיפור יציאת מצרים כיון דהוא לא איתקש לפסח, ובפרט לשיטת
הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"א) דדין סיפור יציאת מצרים הוא להזכיר את היום על היציאה
כמו זכור את יום השבת ודאי דהיה שייך לומר דאפשר לקיים מצות סיפור יציאת מצרים בתוספת יו"ט
וכקידוש, קמ"ל קרא דבעבור זה דאינו כן. (ואף דדעת הרמב"ם דתוספת מה"ת הוא רק ביום
הכיפורים ולא בשאר יו"ט, היינו רק לענין קדושת יום טוב אבל לענין קידוש מודה דאפשר לקדש
סמוך לכניסתו).**

והנה לענין אם אפשר לקיים מצות ארבע כוסות בתוספת יו"ט נראה דמאחר שענין ד' כוסות הוא
זכר לחירות ע"כ בעינן זמן החירות עצמו ולא סגי בתוספת יו"ט, וכמבאר בגמ' פסחים (קח).
לענין הסיבה דתרי כסי קמאי או בתראי בעו הסיבה או משום דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות
או משום דההיא שעתא הוה חירות ע"ש, ומאחר דזה תלוי בחירות בעינן גם שעת החירות עצמה
ולא שייכי בתוספת יו"ט.

אך לפ"ז קשה על התוס' הג"ל, איך ה' ס"ד שאפשר לקיים מצות מצה בתוספת יו"ט בלי ההיקש
לפסח הלוא מצה בעי הסיבה שהוא זכר לחירות וזה הוה דוקא בלילה (קושיא זו הקשה הג"ר יוסף
דב זצ"ל לאביו מרן הגרי"ו). ונראה דהסיבה ומצה הם ב' עניינים נפרדים, וה' אפשר לומר
דיוצאים במצות אכילת מצה גם כשאוכלים מצה בזמן שא"צ הסיבה, אבל ד' כוסות שכל ענינם
הוא זכר לחירות זה לא שייך שלא בזמן חירות.

והנה כגוף דברי התוס' שהוצרכו להיקש לפסח הקשה הגר"ח, דנהי דיש על התוספת דין קדושת
יו"ט מ"מ דבר שקבוע זמנו לליל חמשה עשר מה שייך בו תוספת, והלוא תוספת יו"ט אינו שייך
אלא לקדושת יו"ט ולאיסור מלאכה אבל אינו שייך למצוות מיוחדות כגון מצה וסוכה שאין להם
שייכות לדין יו"ט אלא הם מצוות שחייבה התורה לקיימם וקבעה להם זמן, ובשעת התוספת עדיין
לא הגיע זמנם. (הגרי"ו, סטנסיל וכתבי תלמידים)

**בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. יל"ע אם דרשה זו
היא רק ילפותא על זמן החיוב, דזמן חובת הסיפור הוא בלילה, או דהוא דין בעצם הסיפור,
דהסיפור צריך להיות על מצה ומרור. ונפקא מינה באם כבר קיים חובת אכילת מצה וסילק ממנו
את המצה והמרור אם יש עליו עדיין חיוב לספר ביצי"מ. ונראה להוכיח זאת מהא דאיתא בגמ'**

עין משפט
נר מצוה

פא:

שהפלפלין

חייבין בער'ה.

אין להקשות כמו שחייצן בערלה חייצן נמי צמעער וכוין שחייצן צמעער

מטמא טומאת אוכלין כדתן צפרק צא סימן (גה דף ג.) כל שחייצ

צמעער מטמא טומאת אוכלין אלמה תניא המס נמנו וגמרו אין

מטמאין טומאת אוכלין ד"ל הא

צריצתא הא ציצשתא אצל ה"ר שמעון מיינדל"א הקסה מהא דאמרי

צפ' צכל מערצין (עירוצין דף כת.)

זרע גרגיר מתעשר וכו' עד זרע גרגיר למאי חזי שכן ראשונים שלא היה להם פלפלין שותקין אותו ומטבילין זו את הזלי וא"כ כל שכן פלפלין דעדיפי טפי ואפי' יצשתא חייצ צמעער וכוין דחייצ צמעער יטמא טומאת אוכלין וי"ל דודאי אותן פלפלין שנשחקין וגובלין אותן צמים כעין שעושין לטבל זו דבר הנהו חזו צעיניהו לאכילה וחייצן צמעער ומטמא טומאת אוכלין אצל אותם שלא נגבלו צמים שנטמנו וינדוקו כעפרורית צעלמא כעין שעושין לתת לחוך הקדירה הנהו פטורין מן המעשר

ללא חזו לאכילה הכי ואין מטמא גרגיר אינו חייצ צמעער משום הא מילתא לחוד שמתבילין זו גלי אלא לאחר שחיקתו חזי למיכל נמי צעיניה ומשום הכי חייצ צמעער והא דנקט המס ומטבילין זו גלי ולא נקט דאכלי ליה נמי צעיניה משום דעיקר שחיקתו כדי לטבל זו אצל פלפלין דאפי' צתר שחיקתן לא חזו צעיניהו לא מחייצי ועוד יש להקשות על ההיא מתניתין דנדה והרי תבלין דחייצין צמעער כדאמרין פ"ק דחולין (דף ו.) ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שזה משום מעשר ומשום שציעית ואין מטמא טומאת אוכלין כדמוכח צהעור והרומצ (שם דף קב.) דמפרש צגמרא מאי קיפה פירמא ופרין צציי היא עצמה מטמא טומאת אוכלין אלא מאי קיפה תבלין ומיאו י"ל דחושש משום מעשר דקתני לא קאי אלא אשאור אצל משום שציעית קאי אחרוניהו דאפי' אוכלי צהמה יש מהן שחייצן שצציעית כדמוכח צגמא' שציעית (פ"ח משנה א) ולא נהירא דצפרק צכל מערצין (עירוצין דף כט.) תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק ופי' רש"י דקאי אאין פוחתין לעמי צגורן אלמא תבלין חייצין צמעער וי"ל שיש מימי תבלין הרבה יש מהן דעיקרן לטעמא עצדי והנהו פטורין מן המעשר ואין

מטמאין טומאת אוכלין וצהנהו מיירי צהעור והרומצ (חולין דף קב.) ויש מהן דחזו לאכילה צעיניהו כגון צלל וקפלוט וכיוצא צהם ופעמים שמתבלין צהן הקדירה כמו שזה דצפרי' צא סימן (מה דף נא:.) והנהו חייצין צמעער ומטמא טומאת אוכלין וצהנהו איירי צפ"ק דחולין (דף ו.) וצבצל מערצין (עירוצין דף כט.) ואע"ג דאמרין עלה צפרק צכל מערצין משום דקתני צה תבלין ותבלין לאו צני אכילה נינהו היינו צלל חיקון לגמרי שצריך חיקון קלת ולענין עירוצ צעיין דחזי צשעת קניית עירוצ מידי דהוה אחטין ושעורין דאין מערצין צהן וחייצין צמעער:

הא בריבישתא הא ביבישתא. דייצשתא לא הויה מאכל ומהאי טעמא נמי אמרינן צצילד מצרכין (צרכות לו:.) דזגבילא יצשתא אינה טעונה צרכה: והיה מרובא וכו'.

ליקומוי רש"י **כ"ה האובל ושותה בתשיעי מצי'ה עליו הכתוב כו'.** והכי קאמר קרא הכינו עצמכם צחשעה למדש לעניו המחרת והרי הוא צעני כעניו היום [בכרות ח:.] צפרק צמרא דיומא מוקמינן להא דרשא אליצא דמאן דאמר אין אדם מוזהר על חוספת עיניו להסתכל ולהתענות מעבוד יום ואפילו למאן דאית ליה מוסיפין מחול על קודש מקרא אחרניא נפקא ליה מצהרים וצקרי צחשעה הילכן כי אחא האי צחשעה להכי אחא והכי קאמר מה שחאם עושים צחשעה דהיינו אכילה ושחיה קרי עיניו [ר"ה ט:.] **כס פלפלי.** כל דבר שאדם אוכל שלא דרכו מקרי כסיסה. **פטור.** מנדה [בכרות לו:.] ו**ערצתם ערצתו.** ואטמאם אטימאמו יהא אטום ונסתם מליהנות ממנו [ויקרא יט, כג:.] **שמיצם** עצו וצפריו שורה. שהען כפרי צטעם שזה. **חייבין בער'ה.** ללא חימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רוחם שאינו גביה מן הארץ. **א"א תחבר ב" ב"ה.** ולמדן האי עץ מאכל דאפילו פלפלין צכלל [וסוכה לה:.] ה**ימל'תא.** לטוארי"ו גלעו. **הגדוא.** צושים [בכרות שם:.] **חל'א.** חומץ [פסחים עד:.] [מכאן שייד לידן פב צי"א] ו**שפיכות דמים.** כגון אמרו לו הרוג ישראל חסידן ואם לאו תהרגו [פסחים כה:.] **א"מה נאמר בכ"ה מואדך.** יאמר התצב משטיקן דויו. **א"כך נאמר וכו'.** ומפרש לפי שפעמים שזה פסוק עשיתם שזה חצי לכן הולכנו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן התצב עליך [שם:.] כלומר תהא אהבתו חספה לך יותר מכל התצב לך [סנהדרין עד:.] וכו' **מה ענין א"מדנו מרובצא צנערה המאורכה.** והלא פירש צה אונם פטור כדכתיב ולעגרה לא תעשה דבר אלא נגאח כמו שרואה צא ללמד כאן ונמא' שחוקס כאן להיות למד מכאן והכי קאמר כרואה כעגרה שניהן שזין כמו והיה בעם ככהן [ישעיהו כד] ולא נאמר והיה העם ככהן [פסחים בה:.] כאן לפטור את האונם דקאמר ליה קרא אין לעגרה תטא מות כי כאשר יקום אדם דמשמע כי היכי דהאם אונם פטור הכי נמי פטורה אלא משמע שזה צא ללמד על העגרה ונמא' שנכבד כאן ללמד הימנה כלומר נמא' אף למד דמשום מילי אחרניא איתקוש ומריהו לפי מהדרי. **מה צנרה המאורכה** ניתן ל'הציה'ה. מן העגרה נגפשו אף רואה וכו' [סנהדרין עג:.] ניתן רשות לרואה שהוא רודף אחריה שילענה ממנו נגפשו של רודף כדכתיב (דברים כב) ואין מושיע לה הא אם יש מושיע צריך להושיעה צכל אשר יכול אפילו צהריגמו אם אין יכול להציל צאחד מאצרי הורגנו. יהרג. אם אמר לו נכרי הרוג או מיהרג יהרג ולא יעצור עפרים וז [פסחים שם:.] ואם אמר לו הרי רואה והרוג את הנפש ואם לאו הריע הורגן יהרג ולא יעצור [סנהדרין עד:.]

יום הכפורים פרק שמיני יומא

עיניו. על דבר אשר ענה את אשת רעהו (דברים כב:) **הויה גופה**^[א] **שבת איקרי.** וצלאו ג"ש נמי נפקא מנימה וציה לכיון דליקרי שבת לענין עיניו הוה ליה כשצת לעונש ואזהרה: **תשבתו שבתכם.** ומשצת שצחון לא גמר דליקרי שבת דאליטריך ליה לצריי כל (א) הענין

כדאמרן צריש פרקין (דף עד.) **שצחון שצות.** אי נמי שצת שצחון היא^ב לאו יומא איקרי שצת אלא הכי קאמר מנוחת מרגוע היא^ב לכס והיכא נמי דכתיב שצת שצחון הוא^ב לשון זכר אף לשון מנוחה^ב הוא לשון זכר אצל יומא לא איקרי שצת להכי נקט תשצחו שצתכם ימירא דהוה גופיה איקרי שצת: **מיבציא ליה לבדנתניא.** לשאר ימים טושים ולא איוס כפורים קאי: **ותנא דעצם עצם.** מדאליטריך למעוטי לתוספת החול מעונש ומאזהרה ממילא שמעינן דמוסיפין והאי ועניתם צחשעה מאי עביד ליה: **כ"ה האובל ושותה וכו'.** והכי משמע קרא ועניתם צחשעה כלומר התקן עצמך צחשעה (צ) שמוכל להסתענות צעשרה ומדאפקיה^א קרא צלשון עיניו לומר לך הרי הוא כאלו מתענה צחשעה: **כס פלפלין.** אין זה ייסוצ הדעת שאין זה דרך אכילמו: **מיתיבי וכו'.** אלמא מאכל קרי ליה: **שהפלפלין חייבין בער'ה.** מין אילן הוא: **רשיבא.** חזי למיכל: **הימל'תא.** ליטוריג"ה שמפטמים צשמים כחשים דצצס: **מבי הגדואי.** מארץ כוש: **שריא.** ואין זו משום צישולי נכרים שנאכל כמות שהוא חי ולא משום גיעולי נכרים דנותן טעם לפגם^א ומדקאמר אין זו משום צישולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי: **מור"ה** עד יום הכפורים. אצל צלצו קודם ר"ה כצר נעשו קשים ועץ צעלמא נינהו: **מושיב את הנפש.** ומצטל את העיניו: **מוזג.** נתנו זו מים להחיש כמו: **מתני'**

והא ביבישתא א"ל רבינא למרימר והאמר רב נחמן^א האי 'הימל'תא דאתי מבי הגדואי שריא ומברכינן עליה בורא פרי האדמה לא קשיא הא בריביבתא והא ביבישתא ת"ר 'אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים חייב 'אלו הן לולבי גפנים אמר רבי יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ ורב כהנא אמר כל שלשים יום תניא כוותיה דר' יצחק מגדלאה אבל עלי קנים פטור ולולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ: שתה ציר או מוריים פטור: הא חומץ חייב מתני' מגי רבי היא דתניא ר' אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל בר מנשה מבירי דגרש אין הלכה כרבי לשנה נפקי כולי עלמא מוזגו ושתו חלא שמע רב גידל ואיקפד אמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אנא 'חי מוזג מי אמרי: **מתני'**

מטמאין טומאת אוכלין י"ל דהכא מיירי צריצתא כדאמרין הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין אצל ההיא דפ' צא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ציצשתא אצל הקשה ה"ר שמעון מדקאמרין צפ' צכל מערצין (עירוצין כת.) זרע גרגיר מתעשר זרע ירק דחזי לאכילה לפי שהראשונים שלא היה להם פלפלין שותקין אותו ומטבילין זו גלי ומהאי טעמא מתעשרין נמי פלפלין יבשין ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשאני זרע גרגיר ששחוקו גס הוא ראוי לאכול צפני עצמו אצל פלפלין אין ראויין לאכול צפני עצמו אלא לטביל צעלמא אצל קשה עוד לה"ר אליהו דר' יוסף וכללא הוא והרי תבלין שחייצן צמעער כדתיא (חולין דף ו.) הנותן לשכינתו עיסה כו' חושש לשאור ותבלין שזה משום מעשר ואפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין צפרק העור והרומצ (שם קב.) גפי מאי קיפה פירמא ומסקין דהיינו תבלין דאין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשני מיני תבלין יש דהא אפילו שצת אמרינן פרק צא סימן (מה נא:) דארכא לטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור [ושצציעית קאין] אכתלין דאפילו אוכלי צהמה חייצין שצציעית: **אלא**

מטמאין טומאת אוכלין י"ל דהכא מיירי צריצתא כדאמרין הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין אצל ההיא דפ' צא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ציצשתא אצל הקשה ה"ר שמעון מדקאמרין צפ' צכל מערצין (עירוצין כת.) זרע גרגיר מתעשר זרע ירק דחזי לאכילה לפי שהראשונים שלא היה להם פלפלין שותקין אותו ומטבילין זו גלי ומהאי טעמא מתעשרין נמי פלפלין יבשין ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשאני זרע גרגיר ששחוקו גס הוא ראוי לאכול צפני עצמו אצל פלפלין אין ראויין לאכול צפני עצמו אלא לטביל צעלמא אצל קשה עוד לה"ר אליהו דר' יוסף וכללא הוא והרי תבלין שחייצן צמעער כדתיא (חולין דף ו.) הנותן לשכינתו עיסה כו' חושש לשאור ותבלין שזה משום מעשר ואפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין צפרק העור והרומצ (שם קב.) גפי מאי קיפה פירמא ומסקין דהיינו תבלין דאין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשני מיני תבלין יש דהא אפילו שצת אמרינן פרק צא סימן (מה נא:) דארכא לטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור [ושצציעית קאין] אכתלין דאפילו אוכלי צהמה חייצין שצציעית: **אלא**

מטמאין טומאת אוכלין י"ל דהכא מיירי צריצתא כדאמרין הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין אצל ההיא דפ' צא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ציצשתא אצל הקשה ה"ר שמעון מדקאמרין צפ' צכל מערצין (עירוצין כת.) זרע גרגיר מתעשר זרע ירק דחזי לאכילה לפי שהראשונים שלא היה להם פלפלין שותקין אותו ומטבילין זו גלי ומהאי טעמא מתעשרין נמי פלפלין יבשין ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשאני זרע גרגיר ששחוקו גס הוא ראוי לאכול צפני עצמו אצל פלפלין אין ראויין לאכול צפני עצמו אלא לטביל צעלמא אצל קשה עוד לה"ר אליהו דר' יוסף וכללא הוא והרי תבלין שחייצן צמעער כדתיא (חולין דף ו.) הנותן לשכינתו עיסה כו' חושש לשאור ותבלין שזה משום מעשר ואפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין צפרק העור והרומצ (שם קב.) גפי מאי קיפה פירמא ומסקין דהיינו תבלין דאין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשני מיני תבלין יש דהא אפילו שצת אמרינן פרק צא סימן (מה נא:) דארכא לטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור [ושצציעית קאין] אכתלין דאפילו אוכלי צהמה חייצין שצציעית: **אלא**

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) ר"ה דף טו, (ב) צרכות דף ח: פסחים דף קא: ר"ה דף טו, (ג) צרכות דף לו:, (ד) שם סוכה דף לה. [ע"ש ופרש"י שם ולי"ע], (ה) צרכות דף לו: ע"ש, (ו) ויקרא טז לא, (ז) ויקרא כג לב, (ח) ע"י ע"ז לח ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשצחו כו' לצריי כל הענינים כדאמרן צריש פרקין. דף עד ע"פ. **א.** שבת שבתון כו' אי נמי: (ב) ד"ה כל האוכל כו' הסקן עצמן צחשעה כדי שמוכל להסתענות:

תורה אור השלם

(א) **שבת שבתון** הוא לָבֶם וְעִנְיָהֶם אֶת גִּבְשִׁתֵּיכֶם בַּחֲשֻׁעַה לְחָדָשׁ בְּעֶרֶב מִעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבַּתוּ שִׁבְתְּכֶם: [ויקרא כו, לב]

(ב) וְכִי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם בָּרָעַץ מֵאֵבֶל וְעֲרֵצְתֶּם עֲרֵצְתָהּ אֶת פְּרִיָּו שֶׁלֶשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָבֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: [ויקרא יב, כג]

(ג) **אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכָּנָה תֵּאֱכַל בָּהּ לָחֶם לֹא תִחַסֵּר בָּהּ בָּרֶזֶל וּמִתְרַדֶּיָה תִּתְּצֵב נְחֻשֶׁת:** [דברים ח, טז]

הגהות וצייונים

[א] [צ"ל שבתות] [גלין]: [ב] [צ"ל שבתות ימים טובים וכו"א ברי"ה ט ע"א וכן ברי"ף ורא"ש] [גלין]: [ג] [צ"ל מוסיפין כ"א ברי"ה] [גלין]: [ד] [כתי' הוא גופיה: [ה] כתי' תהיה: [ו] דפרי' מנחה ועי' שיה יצחק. כתי' א"ף הוא לשון מנחה שהוא לשון זכר: [ז] נדצ"ל ודאפקיה (בארות המים):

תוספות ישנים

מצ"ה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. אם נצטוו אצל עכשיו שלא נצטוו אסור הוא כגן: **א"מדרך שהפלפלין חייבין בער'ה.** וא"מ כיון שחייצן בערלה הוא הדין צמעער ואפי' הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתיא צפרק צא סימן (מה נא:) ואם כן הא דתני צפרק צא סימן (דף ג.) כל שחייצ צמעער מטמא טומאת אוכלין אין זה אמר דהא איכא פלפלין שחייצן צמעער כדפרישת ואין

פ"א ה וכן למדנו מפי השמועה שאסור לרחוץ בו או לסוך וכו'. כחז הרא"ש בשם ר"י וריב"א דהני עניינים אע"ג דנגמרא מפיק להו מקראי אסמכתא בעלמא נינהו והביא כמה ראיות לדבר ומה"ט מקילין בהו ואמרין (יומא ע"ג:) המלך והכלה ירחלו את פניהם והמיה מנעול את הסנדל דברי ר"א וסבכים אוקרים ומדאקרי רבנן ע"כ

דליתא סכנה עסקין ואי אסור נעילת הסנדל מדאורייתא היכי שרי ר"א ונגמרא (דף ע"ו:) נמי אמרין ומי שיש לו מטטין בראשו כך כדרכו ואינו מושש ומי שידיו מלוכלכות בטיט וזוהי רוח דרכו ואינו מושש ואי סכנה ורחיזה דאורייתא נינהו היכי מקילין בהו הכי אלא ודאי מדרבנן נינהו. והר"ן הקשה על זה וכחז שגילה לו דכלהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל עניני דכתיבי בקרא נהדיא באורייתא נינהו אלא מריבויא דשבתון אחי וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרס הכחוב לחכמים והם הקילו בהם כפי מה שראו והמירו כל שאינו נעשה להמענה וכן דעת הרמב"ם דכלהו מדאורייתא נינהו אלא דלא מיתורא לי מהא דתניא לקמן המינוקות מותרים בכלם מוך מנעילת

או סך או נעל או בעל מכין אותו מכת מרדות: וכן בשבת מלאכה בו בין ביום ובין בלילה כך שבות לעניני בין ביום בין בלילה. וצריך להוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שנאמר ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב. כלומר [ג]התחיל לצום ולהתענות

א טור סימן תר"א סמ"ג לאין ס"ט: ב טור סי' תר"ח תר"א סמ"ג עין ל"ב:

שם ועניתם את נפשותיכם וכו' ימים טובים מניין חלמוד לומר חשבנו שבות מניין ח"ל שבתכם הא למדת שכל מקום שנאמר שבות מוספין מחול על הקדש. יש אמרו דאיכא מאן דמוקים לה להאי קרא לדרשא אחריאה והיא ידועה בגמרא שכל האוכל ושוחה בשמיני נחשבה עשירי מעלה עליו הכחוב כאילו נטטה להמענות

לחם משנה

שהוא הקשה שם דמ"מ לא היה לו לרבינו ז"ל לקרותו מן המורה דאין דרשה זו כר' חייא בר רב מדיפתי אלא אסמכתא בעלמא אין זו קושא כלל דדרשא דרבי חייא בר רב מדיפתי מיתורא דקרא דרשין ליה וכדאמרו בפ"ק דר"ה ור"ע האי ועניתם וכו' מאי עבד ליה מיבעי ליה לרבי חייא וכו' משמע דמיתורא דרשין ליה וא"כ דרשה גמורה היא וא"כ כיון שהוא פסק כר' חייא בר רב מדיפתי וכמו שנבאר א"כ ראוי לקרותו מן המורה וא"כ למדנו מכאן שפסק כר' חייא בר רב מדיפתי ולא כמהר"י ז"ל. ואני אומר לתרץ לשון ה"ה דרבינו וה"ה ז"ל גרסי בבבליהם יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה וכו' ח"ל כי כל הנפש אשר לא תעונה וכו' יכול לא יהיה בכלל ענוש אלא יהיה מזהר ח"ל וכל מלאכה לא תעשו וכו' אלא אזהרה לעניי יום עצמו לא למדנו וכו' ולא גרסינן יכול לא יהא מזהר על תוספת מלאכה אלא יהא מזהר על תוספת עניני הוא וכו' כדאיתא בספרינו וכן מלאכה הגירסא בגמרא מכחיבת יד כאשר כתבתי. ומשמע ליה לרבינו ז"ל דמדמיטע רחמנא אפילו מאזהרה למלאכה ולא מיטע לעניי אלא מכרת לנפשו דמן המורה אסורא מיהא איכא ואע"ג דיליף רבינא אזהרה בעניני מעשם ע"כ וא"כ ליכא למימר מדאיתריך קרא בעניני למעוטי מכרת משמע דאסור לאו איכא דהא איתריך לג"ש ועוד כיון דאזהרה גופא לא ילפינן לה אלא ממלאכה וכיון דשם אינו מזהר על התוספת כ"ש הכא. י"ל דרבינו לא פסק כן אלא כדמנא דבי ר' ישמעאל דאמר שם נאמר כאן ענינו וכו' או כרז אחא ורב פפא האמורים שם ומיישבים הבבליים כפשוטא ולהכי ודאי כיון דמיטע קרא מכרת משמע דאסורא מיהא איכא והבבליים כר' חייא בר רב מדיפתי ס"ל הכי דאסורא דענינו מפקינן ליה מדאיתריך קרא למעוטי מכרת ולהכי קרא דועניתם מפיק לדרשא דכל האוכל ושוחה וכן לר"ע בפ"ק דר"ה הקשו מאי עבד ליה לרבינו ז"ל כלומר לאסורא דתוספת ענינו כדדרש ר' ישמעאל א"א מדאיתריך קרא דתשרש דהא מהכא נפקא לן תוספת שבתות וי"ט אלא ודאי דריש לה לכדר' חייא מדיפתי ומ"מ מפיק ליה אסור ענינו מדמעטיה רחמנא מכרת. ואע"ג דרבינו ז"ל לא הביא קרא דע"כ היום הזה ללמוד משם דמדמיטע רחמנא מכרת משמע דאסורא איכא כדיליף הבבליים מ"מ חספס דדרשה של אזהרה הבבליים בעניני זה כיון שהיא דרשה פשוטה דמשמע ודאי פשט הכתוב וכן דרך רבינו ז"ל בכמה מקומות לתפוס הדרשה היותר פשוטה אע"ג דלא אחיא כקצרתו של אותו שאומר הדין מכ"מ כיון דלענין הדין אין הפרש ביניהם תפס לו הדרך הפשוט. וא"מ א"כ אין אמרו בגמרא (יומא דף פ"א.) [והא] תנא דע"כ ע"כ האני בתשעה וכו' הא לפי מה שפירש רבינו ז"ל מודה דלמנא דע"כ ע"כ לא נפיק לן אסור כלל בתוספת ענינו וא"כ מאי קייל ליה מאי עבד ליה הא איתריך לומר אסור תוספת ענינו דלא מפקינן לזה מהאי קרא. וי"ל דרבינו לא גריס האי תנא דע"כ מאי עבד ליה וכו' אלא ה"ג חני ר' חייא בר רב מדיפתי וכו' וכן מלאכה בגמרא כתיבת יד ועל כן נר"ך אחא לומר שגירסת הרי"ף רבו ז"ל כך היא דאל"כ אין כחז הבבליים של ע"כ ע"כ והבבליים האחרת של חשבנו שבתכם בבבליים אחרת הא קאמר בגמרא דפליגי דהא קאמר האי תנא דע"כ ע"כ כלומר דלא מני דריש כי הך בבבליים דחשבנו שבתכם וכו' וכדפירש"י ז"ל באסור בתוספת ענינו מפקינן ליה מדאיתריך קרא למעוטי מאזהרה וא"כ על כרחין בגמרא מוכח דתנא דע"כ ע"כ דריש כרבי חייא בר

הגהות מיימוניות

מי אמר רב חסדא כנגד חמשה ענייין בתורה וכו' ע"ש: ו [ג] אם גמר סעודתו וגמר דעתו שלא לאכול עוד ועוד היום פסקו התו"ם שיכול לחזור ולאכול אם יצאה וכן ס"ה אבל רבינו המחבר אומר וכן מהר"ם עיין בפ"ג מהלכות תענית בהלכה שלישית וצריך

מאכילה ושתייה ודרשו כן וזהו שכתב רבינו מפי השמועה למדנו וכו': וכל האוכל וכו'. שם בבבליה לא ע"כ אלא"כ הזהיר והוכיחו כן. ומיזב החטאת פ"ק דכריתות (דף [ג] ע"ד): **ה וכן** למדנו וכו'. דע שזה אינה מלוא מיוחדת מן המורה שא"כ היה ראוי לימנות בזמני המלוא ואין לומר שהוא בכלל להמענות לפי שאין דעת רבינו להוכיחה אלא

משכח^(ההפך) אלא זה לרבינו הוא מפי השמועה ונקרא דברי סופרים אחר שהוא ענין מיוחד בפני עצמו וזהו דעתו בזה"מ ודברים ארוכים הם אצל העיוותי על דעתו ז"ל והרואה לעמוד על חוכן דעתו יע"ש. ומ"ש כאן הוא בפי' יוה"כ (יומא ע"ד.) תנו רבנן ורז יוסף נשאר ספרי דבי רב מנין ליוה"כ שאסור ברחיזה ונעילת הסנדל ובסכנה ותשמיש המטה ח"ל שבתון שבות. ופירושו מפי השמועה למדו פסטי דברים אלו כמו שכתב פ"ב יש מנזאר שאינו ענוש כרת אלא על אכילה ושתייה בלילה. ומ"ש מכת מרדות כדר הוכחתי כן פ"א מהלכות שבת:

ו בשם ששבות וכו'. זה פשוט ומנזאר שם (דף פ"א:): וצריך להוסיף וכו'.

מדברי רבינו נראה שאין תוספת דבר מורה אלא בעניני אכל לא בעשיית מלאכה לא ביוה"כ ולא בשבתות וזהו שכתב מחבלי לז"ס ולהמענות וזהו שלא מוכר בדבריו בהלכות שבת תוספת כלל מן המורה. וצריך יוה"כ נראה שהדבר במחלוקת תנאים שם יש מי שדרש יכול יהא מזהר על תוספת מלאכה ח"ל וכל מלאכה לא תעשו ע"כ ע"כ היום הזה על עזמו של יום הוא מזהר ואינו מזהר על תוספת מלאכה ובבבליים אחרת שנו

שם ועניתם את נפשותיכם וכו' מכאן שמוסיפין מחול על הקדש וכו' ימים טובים מניין חלמוד לומר חשבנו שבות מניין ח"ל שבתכם הא למדת שכל מקום שנאמר שבות מוספין מחול על הקדש. יש אמרו דאיכא מאן דמוקים לה להאי קרא לדרשא אחריאה והיא ידועה בגמרא שכל האוכל ושוחה בשמיני נחשבה עשירי מעלה עליו הכחוב כאילו נטטה להמענות

יוסף אלא לרבות הדבר משום שבתון וכו' ועניינים דריש להו כדדרש להו הבבליים אשר שם אמרו תניא אידך תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה וכו' אביא פיגול ונותר וכו' וא"כ דריש להו כי הך בבבליים וליכא אלא חד אסור ענינו מפורש בתורה שהוא אסור האכילה אכל השאר מרבינן ליה משבתון ולכן כתב רבינו ז"ל שהיא מלוא עשה אחת שנאמר תענו וכו' דכל שאר העניינים האמורים בכתוב דריש להו רבינו כדדרש להו הבבליים. והר"ן ז"ל יישב הבבליים של רב יוסף דלא פליגי אדרב חסדא דקאמר הני חמשה עניינים וכו' ע"ש: מאחר שענוש הבתוב וכו'. מנ"ש מפיק ליה בגמרא ורבינו ק"ר בלשוננו דמשמע דמהענוש לנפשו שמענו האזהרה ואינו כן אלא מן הג"ש ולא חס רבינו ז"ל לבאר:

ה וכן למדנו מן השמועה וכו'. כחז ה"ה ונקרא דברי סופרים אחר שהוא ענין מיוחד בפני עצמו ע"כ. ביאור דבריו דאע"פ שכן הראוי היה למנותו מלוא עשה שהיא קרא דשבתון רבה שבתון הכתוב הוא כחז מ"מ לא מנא רבינו ז"ל מלוא עשה מפני שהוא ענין מיוחד וכו' כלומר שאין זה כשמשמע ענינו הכתוב אלא זה הוא דבר אחר מיוחד בפני עצמו שרבה אותו הכתוב מקרא דשבתון ולא שגלה לנו הכתוב שאלו העניינים נכנסים בכלל העניינים שאין זה עניי הנזכר בכתוב אלא הוא ענין מיוחד שרבה הכתוב מחדש:

ו וצריך להוסיף מחול על הקדש בבבליהם וביציאתו. דברי ה"ה ז"ל הם קשים שהוא ז"ל כתב שפסק בבבליהם האמורה ביוה"כ יכול (לא יהא בכלל ענוש אכל) יהא מזהר על התוספת מלאכה וכו' וזה א"א שהרי גם שם בנזוהר בבבליהם (שם דף פ"א.) אמרו יכול (לא יהא מזהר על תוספת מלאכה אכל) יהא מזהר על תוספת ענינו וכו' ונראה שם בנזוהר הבבליים שאין אסור תוספת לא במלאכה ולא בענינו. ועוד קשה דאם הוא דורש קרא דועניתם לרבי חייא בר רב מדיפתי כנראה מדברי ה"ה ז"ל אין הוא כתב הדרשה של בבבליים אחרת הנזכרת שם שאסורת תוספת שבת וי"ט שכן שנו שם יכול יתחיל ויתענה וכו' ח"ל וכו' ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מניין ח"ל שבתון אין לי אלא ימים טובים שבתות מניין ח"ל שבתכם וכו' ע"כ. הרי מנזאר שם שיש תוספת בשבתות וימים טובים וכיון דהוא ז"ל דריש הדרשה כאזהרה הבבליים אין כחז שאין אסור תוספת בשבתות וימים טובים. וגם קשה דאין כחז שפסק כר"ע דבפרקא קמא דר"ה (דף ט.) הקשו ור"ע האי ועניתם מאי עבד ליה וכו' ומירלו לכדרי חייא בר רב מדיפתי משמע דלר"ע אין אסור תוספת אפילו בעניני דאם יש תוספת בעניני מאי מקשה האי קרא מאי עבד ליה הא מנעי ליה לאסור תוספת בעניני. וכבר הקשה החכם מהר"י ז"ל בפסקיו הראשונים (דף קמ"ג) כל אלו הקושיות ושם תירץ חידוש דחוק כאשר תחזינה עיניך שם והם בנזוהר דברים דחוקים ועוד קשה על דבריו דכפי העולה מכלל דבריו דרבינו קובר דהאי ועניתם לא אחי לדר' חייא בר רב מדיפתי ואע"פ שהגמרא תירץ כן לדעת ר"ע הוא לריווח דלמנא וא"כ לומר כן שהרי רבינו ז"ל כתב בפ"ג מה' נדרים וכן הנודר שילוש יום ראשון או יום שני כל ימיו ופגע בו יום זה והרי יו"ט או ערב יוה"כ הרי זה חייב לז"ס וא"ל פגע בו ראש חדש פגע בו חנוכה ופורים וכו' והואיל ואסור הלום בהם מדברי סופרים לריבים חיווק וכו' הרי מנזאר שם שבערב יוה"כ אסור הענינו זה הוא מן המורה וזה הדבר לא יא' לו לרבינו ז"ל ממקום אחר אלא מהא דר' חייא בר רב מדיפתי וכו"כ הרב בית יוסף ז"ל גריש הלכות ראש חדש ואע"פ

הגמרא בפסחים למ"ד לרבי שבת נעשין ציו"ט דביארו רש"י והרמב"ן דהוא משום דשבת וצ"ט קדושה אחת הן וכמש"י דהיינו דכלל קדושת שבת נכלל גם קדושת ציו"ט והוא כמבשל מיו"ט ליו"ט היינו קדושת ציו"ט הנכלל בשבת וכמש"י לעיל.

ובהכי יתבאר לנו דמש"כ המ"צ צביאור הלכה צ"י תקכ"ז אחר שהביא דעת התו' בפסחים דף מ"ו דכל ההיתר לבשל מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין הוא משום דמדאורייתא אמרינן הואיל דלפי"ז בסמוך לחשיכה דליכא הואיל אסור לבשל, וכן הביא דעת הרשב"א צ"ה, ואח"כ הביא בשם הגהות מיימניות, דדעת כל רבותינו הנרפטים דכל טעמא דהיתרא דעירוב תבשילין הוא מטעם הואיל, וכמד דלפי"ז ממילא כל הני סברי דבסמוך לחשיכה דאסור לבשל עיי"ש, ולפימש"נ אין כל הוכחה לזה, דאף דכל רבותינו הנרפטים סברי דהיתר הוא משום הואיל, מ"מ שפיר סברי דמותר לבשל אפילו סמוך לחשיכה, והוא דהרי דעת רבותינו הנרפטים דליכא דין תוספת ציו"ט, ואח"כ גם ציו"ט הסמוך לשבת אף אי נימא דלא ס"ל דבקדושת שבת נכלל גם קדושת ציו"ט, אבל דודאי דין תוספת ציו"ט איח' להו אפילו בשבת, ושפיר מותר לבשל מיו"ט ליו"ט דהיינו לזמן חו' שאדם יכול לקבל עליו, דהוא דין ציו"ט עלה וכמש"נ. אולם כל מש"כ דכמו דיש דין חו' לפני יוה"כ פ' או לפני שבת במשך שעה וחומש הה"ד נמי דאדם יכול להוסיף זמן כזה בדין תוספת לאחר יוה"כ פ' או לאחר שבת, וכן משמע פשטות דברי הגמרא בר"ה דף ט' ובכ"מ דכמו דיש דין תוספת בכניסתו כן יש צ"ל, ומשמע דדיניהם שווה דין בכניסת ציו"ט בדין צ"ל, אכן במג"א אור"ח סו"ס קפ"ח י"א לחלק בזה ח"ל שם בס"ק י"ח במש"כ המבאר בזה ח"ל מובא שבת דחזיר של שבת צברת המון דאזלינן בחר התחלה, והה"ד בר"ח ובתוכה, והביא שם המג"א ח"ל בשל"ה פסק דנאלו כיון שאינו מצוה צהוספת לא יחזיר וכן כתב הרמ"א בתשובה סי' קל"ב שקצת נוהגין כן, ואנו אין לנו אלא דברי הב"י, ולכן אם חל ר"ח במצ"ש יחזיר של שבת צברתה"ז דאזלינן בחר התחלה וכו' ועי' מש"כ שם דלא כע"ת שכתב משום תוספת שבת דליכא וכו' מש"כ דרך פשרה דשעה ורביעית תוך הלילה הוא מתוך שבת לא דק דדוקא בערב שבת אמרו כן כיון דלר"י מפלג המנחה הוא לילה לענין ערביית משא"כ במוצאי שבת דסגי במשהו כמש"כ סי' רצ"ג וכ"כ הר"ן בהדיא ספ"ב דשבת עיי"ש וכן פשוט דאם היה מצוה בתוספת היו מדקדקים נזהרים בדבר כמו בע"ש וכו' עיי"ש.

אכן דברי המג"א צ"ע דהר"ן בשבת לא כתב אלא דסגי במשהו אבל דודאי יכול להוסיף זמן תוספת כמו שמוסיפים בערב שבת כמו שאמרו סתמא בגמרא כשם שמוסיפין בכניסתו כך מוסיפין צ"ל, ומשמע דדין אחד להם, וגם כל דברי הר"ן שם בשבת אולי בשיטת ר"ח דתוספת שבת דשעה וחומש הוא אחרי התחלת השקיעה, משא"כ לשיטת הגאונים והגר"א דמהתחלת השקיעה הוא בדין השמאות כל דינא דחו' הוא מפלג המנחה שעה וחומש לפני התחלת השקיעה, ואנו נוהגים כן לענין תפילת ערבית ולענין הדלקת הנרות בערב שבת וכן לענין נר חנוכה ודודאי אין נפק"מ בין דין תוספת לפנייה ובין דין תוספת לאחריה דסגי בשניהם בכל שהוא, ומה שממה דחזין דמדקדקין

שפרש"י בפסחים שם משום דס"ל דשבת וצ"ט הוה קדושה אחת וכן כתב הרמב"ן במלחמות שם, [ומש"כ התו' בפסחים דף מ"ו ע"א ד"ה ואי טעם אחר אינו מובן כ"כ] ואח"כ צ"ע דהרי הרמב"ם פסק להדיא בפ"ח מה' עירובין דשבת וצ"ט שתי קדושות הם וזה מרחי דמחרי וצ"ע, ולפ"מ שכתבאר יחייב היטב, דמחרי איכא בזה דשבת וצ"ט קדושה אחת הן, (א) דצ"ט נכלל בקדושת שבת (ב) לעשותן ליום אחד, ולענין שיהיה יום אחד בזה קיי"ל כמ"ד דשתי קדושות הן היינו דלא הוה כחד יומא, ואי אפשר לערב חד עירוב ליו"ט ושבת, אבל בזה קיי"ל דצ"ט ושבת קדושה אחת דבקדושת שבת נכלל גם קדושת ציו"ט ובהא סגי לן שיהא מותר לבשל מיו"ט לשבת כיון דיש בחורב גם קדושת ציו"ט הוה כמבשל מיו"ט ליו"ט היינו ליו"ט הנכלל בקדושת שבת, וכמש"נ.

מעתה יתבאר לנו היטב דברי הרמב"ם שהתחלנו במה דפסק דמותר לבשל מיו"ט ח' דר"ה ליו"ט ב' דר"ה, וכתב צביאור הלכה דמה דמותר לבשל לדעת הרמב"ם אף דהראשון קדש והשני חול מדאורייתא, דהוא משום דאיסור דאורייתא בודאי ליכא, משום הואיל דחזיר לאורחין, אלא שכתב דלפי"ז בסמוך לחשיכה אסור לבשל ציו"ט ב' כיון דליכא הואיל עיי"ש, וזה צ"ע על הרמב"ם דקחם דכרי דהוה כיום אחד, ולפימש"נ י"ל דהנה לדעת הראשונים דס"ל דליכא דין תוספת צ"ל הרי לכאורה יכול לבשל גם לצורך עצמו עד שיעור שאדם יכול לקבל על עצמו שיעשה חו', כמו שיכול לקבל על עצמו לפני ציו"ט שיעור תוספת מפלג המנחה עד השקיעה דהוא שיעור תוספת, כמו שכתב הרמב"ן במלחמות, וכן פסק הרמ"א באור"ח סי' רס"א סעיף ב' עיי"ש, דהוא שעה וחומש, והה"ד בסוף השבת ג"כ יכולים להוסיף כן, ואפילו לדעת הרמב"ם דכתב המ"מ בזה שצ"ח עשור פ"א ה"ו בדעתו דס"ל דאין דין תוספת בשבת וצ"ט, היינו דליכא חיוב לעשות תוספת, אבל מ"מ יכול עצמו לעשות תוספת, כמו דס"ל להרמב"ם דאדם יכול לקבל עליו חטאת מצעוד יום, אף דס"ל דליכא חו' לחטאת, כמו שהארכתי ברמב"ם פ"ג מה' חטאת ה"ג עיי"ש, ואפילו למה שביארנו בזה שצ"ח עשור צ"סוד דין תוספת דאין הביאור דיומו של יוה"כ פ' מתחיל מתחיל זמן התוספת, אלא דהם שני דברים מיוחדים, דין תוספת ודין עצם יוה"כ פ' מדחזין דבתוספת ליכא אלא עשה ועוד הוכחות עיי"ש, מ"מ דודאי דין ציו"ט דאורייתא יש לו להתו' והוא כשני ימים טובים שמוחר לבשל מיו"ט לחצרו כמש"כ לעיל בשם המ"צ צ"י חק"ג בשער הציון וא"כ דודאי מי שמקבל עליו תוספת ציו"ט יכול לבשל אפילו סמוך לשקיעה עבור זמן חו', וגם איכא הואיל דחזי לאורחים שהם קבלו על עצמם תוספת וה"נ כשחז"ל קבעו שני ימים לר"ה ושיהיו קדושה אחת וכיומא אריכתא דודאי איכא על זה דין תוספת, ואפילו אי נימא דאי אפשר לעשות תוספת יותר משעה וחומש, מ"מ עד שעה וחומש דודאי דין תוספת עלה, ולהכי שפיר מותר לבשל מיו"ט ח' דר"ה אפילו סמוך לחשיכה דמבשל מיו"ט דאורייתא לזמן חו' דהוא נמי ציו"ט דאורייתא, אף דדין שני ימים טובים עלה, דדין תוספת הוא ציו"ט בפני עצמו כמש"נ דמותר לבשל מיו"ט ליו"ט, ויסוד להאי דינא דכתב המ"צ בשער הציון דמותר לבשל מיו"ט ח' של פסח ליום שביעי של פסח אף דלא כתב המ"צ שום מקור לזה אלא מצד הסברה, לפי מה שביארנו יסודו מדברי

R' Sruly
brought
this בשר
הגרי"ז

הכא נמי שרי כיון שהולך לאיבוד, וקשה, דבפ"ק מוכח דאפילו לר' יוסי אין האיסור בכה"ג אלא מדרבנן, דבמקום הפסד מודה ר"י דמותר, וכן היכא דאיכא טומאה דרבנן, דפיגול ונותר וטמא נשרפין כאחד, ובהא דקאמר אביי הכא משום פקע, ופירש"י שמא יפקע, הקשה בשו"ת הגרע"א מהדו"ת סי' קל"ב, דהוי דבר שאינו מתכוין, ועוד הקשה, בברייתא דקאמר עשה דוחה ל"ת, והא יכול לקיים שניהם לשבור ע"י נכרי או קטן, ואפשר לומר דכיון דאסור לשבור עצם בפסח, ממילא איכא בזה משום משמרת, רחמנא אמר עביד לה שימור ואם כן חייב להציל גם בשבירה הבאה מאליה, וכ"ש שאסר לגרום שבירה ע"י נכרי, או ע"י דבר שאינו מתכוין, אבל קשה, מהא דאיצטריך קרא לאסור גרמא בהטלת מום בקדשים, ואמירה לנכרי שרי מדאורייתא, ולמה לא יאסר הטלת מום משום משמרת, ונראה מזה, דבהטלת מום בקדשים ליכא משום משמרת.

ערכי פסחים

רי"ב דף צ"ט: בתוס' ריש ע"פ כתבו, דאכילת מצה היא דוקא עד שתחשך, ולא כמו בשבת דאפשר לקדש מבעוד יום, וטעמא, משום דכתיב בלילה, ותוספת יו"ט לא הוי לילה, ומשמע, דאי לאו קרא ראוי לומר, דיוצא בפסח ומצה בתוס' יו"ט, כיון דקדוש לענין איסור מלאכה ה"ה לענין מצות היום, וקשה דבכתובות מ"ז כתבו, דבתוס' יו"ט ליכא מצות ושמחת בחגך, אף דאסור במלאכה מדאורייתא, ומ"ש מצות מצה ממצות ושמחת.

רי"ג דף ק"ח. נשים חייבות בארבע כוסות. שאף הן היו באותו הנס, והא דפטורות מסוכה. אע"ג שהיו באותו הנס, תירצו בתוס' דהתם בעשה דאורייתא, אבל הכא ארבע כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים. ויש לדקדק למה לא הקשו, מהא דאיצטריך קרא לחייב נשים במצה, וי"ל דהא פשיטא, דטעמא דהיו באותו הנס אינו אלא מדרבנן, אבל הקושיא מסוכה, דחזינן דנשים פטורות לגמרי, ואמאי ליחייבו מדרבנן מיהת, ותירצו, דבעשה דאורייתא לא תקנו

ומשו"ה פריך, כיון דלאו מינה לא מחריב, לא מיקרי תוך תוכו, וממילא הוי תוכו, עכ"פ מבואר דשלא לשמו אינו פוסל, אלא א"כ נתפס עליו שם אחר, ומשו"ה במחשב שיתכפרו בו ערלים שאינן מנויין מחשבו' מוציאות זו מזו, דמחשבת שלא למנויו אינה נתפסת מפני שאינו מן האוכלין, וכן להיפוך, מחשבת שלא לאוכלין, אינה נתפסת, מפני שהוא אינו מנוי וכמו בשוחט לשם עכו"ם או לשם בהמה דנראה דאין זו מחשבה כלל.

אלו דברים

רי"ד דף ס"ט. תוד"ה אם דחי מכשירי מצוה. פירש"י, מיחוי קרבין, ותימא, שאני התם דלא אפשר למיעבד מאתמול, אלא מיירי מהקטרה, וכן הוא בירושלמי, והנה דעת תוס' דאין חילוק בין גוף המצוה למכשירין, אלא בין אפשר מאתמול ללא אפשר, וכן כתבו בפ"ק דיבמות ו' סד"ה טעמא וכן הוא בירושלמי, דפריך, הזאה תדחה שבת דא"א מאתמול, ומשני, מין הזאה אפשר מאתמול, אבל דעת רש"י, דהחילוק הוא בין גוף המצוה למכשירין, ובהזאה פירש"י הטעם במתני' משום דלאו גופיה דפסח היא, ולא כתיב בה מועדו, והיינו, דמכשירין אינן דוחין שבת, אפילו לא אפשר מאתמול, והא דקאמר ר"ע הכלל מאפשר ולא אפשר, היינו דמה"ט אין ללמוד מכשירין מגוף המצוה במה מצינו, ואפילו אי מיתרמי מכשירין דלא אפשר מאתמול, גם כן לא ילפינו מגוף המצוה, משום דרוב פעמים מכשירין אפשר מאתמול, וסברא זו מפורש בתוס' יבמות ו' סד"ה שכן הכשר מצוה.

ביצד צולין

רי"א דף פ"ה. תוד"ה כשהוא אומר וכו' דאסור משום הפסד קדשים, ומוכח מדבריהם דהאיסור הוא מדאורייתא, וע"כ צ"ל, דכונתם אליבא דר' יוסי לעיל ט"ו דאפילו הולך לאיבוד אסור לטמאות תרומה, דאילו לר"מ דס"ל שורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח, משום דהולך לאיבוד, ואין בזה משום הפסד קדשים,

להוסיף מחל על הקדש. ה'זמן תוספת זה הוא ^[*] (כ) מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות, והזמן הזה ^[**] שהוא שלשה מילין ורביע, (כא) רצה לעשותו בל תוספת עושה

באר היטב

ה. על הקדש. והרי מצות עשה דאורייתא:

באר הגולה

דראש השנה ט יומא פא, וכן בשלחן ערוך לקמן בסיומן רצג סעיף א סתם כהיש אומרים הנה. ודע, דלענין זמן בערב שבת אין נפקא מנה כל כך, דלשניהם מתחיל האסור מלאכה אחר שקיעת החמה ולא קדם, ואדרבה להג"א, לשיטתו חמיר יותר, דלדידה שפוסק כשיטת הגאונים, תכף משתקע החמה, והינו משעה שנכסה החמה (לענינו) [מענינו], הוא בכלל בין השמשות, ויש בזה ספק אסור סקילה, מה שאין כן תוספת שבת אין בה כי אם עשה בעלמא, וגם דתלוי ברצונו בזמן שלשה מילין שאחר השקיעה, כמבאר בשלחן ערוך. ודע עוד, דמרבנן אפלו להרמב"ם מצוה להוסיף מעט מחל על הקדש, וכדמשמע פשטה דלשנא דהרב המגיד שהוכח בבית יוסף. ומה שהקשה בבית יוסף דאם כן לא היה לו להרמב"ם להשמיט דין זה דהוספה, באמת כבר כללו במה שהביא דין התקיעות שהיו תוקעין ערב שבת בפרק ה' ונסת הגדולה בשם הרא"ה, וכן כתב בבאור הג"א דאפלו להרמב"ם מצוה להוסיף מחל על הקדש, מהא דתקיעות הג"ל ונלכאורה נראה דגם במוצאי שבת מצוה לכלי עלמא להוסיף מחל על הקדש מעט, דאפוקי שבתא לא גירצא מעייל, אלא דלהרמב"ם יהיה זה מדרבנן ולשאר פוסקים מדאורייתא. ולפי זה להג"א חמיר יותר גם בענין זה, דלדידה מצוה להוסיף על כל פנים מדרבנן מעט קדם השקיעה, ואלו להשלחן ערוך לא מחייבין כלל קדם השקיעה. ובאמת לשיטת הגאונים דקמי בשיטת הג"א לענין בין השמשות, וכמו שכתב לקמה, אם יסברו כדעת הר"ף ושאר הראשונים שצריך תוספת, הא דתנן בית הלל מתירין עם השמש, על כרחך לאו דוקא עם השמש ממש אלא מעט קדם משום תוספת, ויהיה בזה לדידה חששא דאורייתא:

^[*] מתחלת השקיעה. טעם לכל זה, דהנה בפסחים צד איתא דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים שעור ארבעה מילין, וכשבת נל לה"א איתא דמשקיעת החמה מתחיל בין השמשות ולרבה אלכא דרבי יהודה דפסקין כותהו. ואמר שם, דמשך בין השמשות תלתא רבעי מיל ואחר כך הוי לילה. ואמרין שם דשלש כוכבים בינונים הוי לילה, אם כן קשה אהדדי, ועל כן תרין רבנו תם וסיעתו לחלק בין שקיעת החמה דפסחים לשקיעת החמה שבשבת שם, דההיא דפסחים הוא התחלת השקיעה משקיעת גוף השמש כשנסכה מעיניו, ומאז עד צאת הכוכבים ארבעה מילין, ומשתקע החמה שבשבת, שם הוא סוף השקיעה, שהוא כשנשקע גם אור השמש מרב הרקיע לכד לצד המערבי, ומאז מתחיל בין השמשות שהיא שלשת רבעי מיל קדם צאת הכוכבים, ומהתחלת השקיעה שהוא שקיעת גוף השמש עד סוף השקיעה הנ"ל הוא יום, והוא משך שלשה מילין ורביע, ואז הוא זמן תוספת שבת, וכמו שכתב כאן בשלחן ערוך, ובין פלם המה ארבעה מילין, ועד ארבעה מילין מהתחלת השקיעה לא הוי לילה ודאי, והו שיטת רבנו תם וסיעתו. ועין לקמן בסיומן שלא סעיף ה במגן אברהם, משמע שם שדעתו להלכה כשיטה זו. אבל הג"א ז"ל חולק על שיטה זו, והאריך בכמה ראיות דשקיעת החמה שבשבת לענין בין השמשות הוא גם כן התחלת השקיעה כמו שקיעת החמה בפסחים שם, ומיד אחר שקיעת גוף השמש מתחיל בין השמשות אלכא דרבי יהודה דפסק רבי יוחנן כותהו לחמרא בשבת שם, ומשך זמן בין השמשות הוא שלשת רבעי מיל, וקשיא הנ"ל תרין לחלק בין צאת הכוכבים דשבת לצאת הכוכבים דשבת הוא זמן של לילה שהוא שלשה כוכבים בינונים, וצאת הכוכבים דפסחים הוא צאת כל הכוכבים הנראים בלילה, שהוא זמן מאחר הרבה, והרי ארבעה מילין אחר התחלת השקיעה, ואף על גב שנהא לעינים שמשך בין השמשות שהוא עד צאת הכוכבים הוא הרבה יותר משלשת רבעי מיל, הוא כמו שכתב הג"א בבאורי, ששעור הגמרא נאמר רק על אפק ככל או ארץ ישראל, ובמדינותינו שנוטה יותר לצפון מתאריך יותר, ולכן לענין סוף בין השמשות אין לנו משך זמן מסים מן הגמרא על אפק שלנו, ורק תלוי לפי הראות מתי הוא שלשה כוכבים בינונים אבל לא גדולים, ולפי שאין אנו בקיאים איהו בינונים צריך להמתין עד קטנים, כמו שכתב סימן רצג, ועין שם מה שכתבנו עוד בענין זה, ולשיטת הג"א הנ"ל, מיד אחר שקיעת גוף השמש מעל הארץ הוא בין השמשות גמור וכל. ובאמת, שיטתו זאת לא חדשה היא, דכבר הסכים כן בתשובת מהר"ם אלשקר סימן צו, דמיד אחר שקיעת גוף השמש הוי בין השמשות גמור, והביא שם שכן כתבו בפרוש הגאונים הראשונים בתשובותיהם, והמה רבנו שרירא גאון ורב האי גאון ורבנו נסים גאון, גם הרב ר' אברהם החסיד בנו של הרמב"ם ז"ל גם כתב שם שכן משמע מהר"ף והרמב"ם ורש"י, עין שם, והביאו הש"ך להלכה ביוה דעה סימן רסו סעיף קטן יא לענין מילת בין השמשות, ועין עוד בפרוש מהר"ב"ח על פרק ב מהלכות קדוש החדש להרמב"ם, דבדבר המתחיל כלל העולה, שכתב גם כן מהר"ף והרמב"ם משמע דסבירא להו דמהתחלת השקיעה דהינו שהחמה נתכסה מעיניו הוי בין השמשות, וגם מהר"ל מפרגא בחדושו על שבת פרש גם כן ממש כשיטת הג"א הנ"ל, וגם הראב"ן סבירא לה כן דתכף כשנשקע גוף השמש ונתכסה מעיניו מתחיל זמן בין השמשות, עין הגהות מרדכי בפרק ב דשבת, וגם בספר סדר זמנים האריך ופסק הלכה למעשה כהג"א ז"ל, דמיד אחר התחלת השקיעה הוי בין השמשות. והנה למעשה בודאי צריך לזהר כדעת הג"א והרבה מן הראשונים והפוסקים הנ"ל, דמיד אחר התחלת השקיעה, הינו, משעה שהחמה נתכסה מעיניו, הוא אסור גמור שלא לעשות מלאכה, וחס ושלום להקל בזה, דהוא ספק אסור סקילה לדעת כל הני רבותא הנ"ל ונכופט בנמינו שאין העולם בקיאים בזמן בין השמשות, ובאפ"ה זה לכלי עלמא יש להחמיר לפרש ממלאכה מתחלת השקיעה, כדאיתא בגמרא והובא בשלחן ערוך סעיף ג, ולא דוקא לענין שבת דהוא הדין לכל דבר שיש בתורה שנפקא מנה בין יום ובין לילה, אוליין להחמיר דתכף בהתחלת השקיעה מתחיל בין השמשות, ונמשך הזמן דבין השמשות עד יציאת שלשה כוכבים בינונים, כנ"ל. ודע, דבספר יראים לרבנו אליעזר ממין החמיר עוד יותר לענין התחלת בין השמשות, וסבירא לה דבין השמשות מתחיל שלשת רבעי מיל קדם התחלת השקיעה, והובאו דבריו באגדה ובמרדכי פרק ב דשבת, עין בב"ח שהאריך בזה ודעתו שיש לזהר להתחלת לנהג כשיטת הראים, עין שם, והביא שכן היה מנהג הקהלות מאז, ועין במגן אברהם שהביא גם כן את דברי הב"ח ומשמע מנה שלחמרא חשש לדברי הב"ח ואף דמעקר דהיי סבירא לה למגן אברהם כשיטת רבנו תם, דמרבנן לקמן סימן שלא סעיף ה במה שכתב שם לענין מילה, עין שם. אכן הג"א דחה שיטת הרא"ם הנ"ל, ועין בספר סדר זמנים מה שכתב בפרוש דברי הרא"ם. ומכל מקום להתחלה בודאי טוב לחוש לדברי הרא"ם ולהקדים מעט יותר בהדלקת הנרות כדי לצאת גם שיטתו, וכמו שכתבתי במשנה ברוך סעיף קטן כג, וכמו שכתב הב"ח שכן היה מנהג הקהלות מאז: ^[**] שהוא שלשה מילין ורביע. עין בפרי מגדים דהארבעה מילין הם שעות שוות ולא זמניות, אם כן לפי זה אפלו בתקופת תמוז גם כן השעור הזה, אמנם בספר

שער הציציון

ז. יז. י"ז: יח. ויש עוד זמן מועט לר' יוסי עד צאת השלשה כוכבים, דהא לדידה אחר השלמת השלשת רבעי מיל עדן בין השמשות הוא, כדאיתא בגמרא, אלא שמפני שהוא זמן משהו לא חש השלחן ערוך לכתבו:

רצה לעשות ממנו מקצת עושה, ובלבד שיוסיף ^[**] **(כב) איזה זמן שיהיה ודאי יום מחל על הקדש.**
יושעור זמן בין השמשות הוא (כג) שלשת רבעי מיל, שהם מהלך אלף וחמש מאות אמות ^[**] **(כד) קדם**

ר שבת לר וברכי
 יהודה וכדמפרש לה
 רבא.

באר היטב

ו. אלף ות"ק. והוא כמו רביעית שעה קדם צאת הכוכבים. ורב פוסקים כתבו, שתי שעות קדם הלילה צריך להוסיף שהוא חלק שנים עשר, דמיא דשביעית דתוספת הוא

משנה ברורה

שבת או על ידי אמירת ברכו, וכדלקמן בסעיף ד. ואם מהני לזה קבלה בלב, עין לקמן בסימן תרח סעיף ג בהג"ה ובמשנה ברורה שם, ועין לקמן בפרט סעיף י בהג"ה, דמנהגנו שהאשה המדלקת נרות לשבת היא מקבלת שבת בהדלקה זו: **(כב) איזה זמן.** ולא סגי בהוספה כל שהוא, אלא שצריך קצת יותר. ושעור התוספת עם בין השמשות ביחד י"עולה כמעט חצי שעה. ועין בבאור הלכה (אות יב): **(כג) שלשת רבעי מיל.** והוא לערך רבע שעה. והנה השלחן ערוך הזכיר בסעיף זה דעת רבנו תם וסיעתו, אבל הרבה מהראשונים סבירא להו, וגם הגר"א הסכים לשיטתם, דבין השמשות מתחיל תכף אחר תחלת השקיעה, היינו, משעה שהחמה נתפסה מעינינו, ונמשך זמנו כדי שלשת רבעי מיל, ואחר כך בסמוך לו יוצאין השלש כוכבים בינונים, והוא לילה מן התורה לכל דבר. ולפי זה יש לזהר מאד שלא לעשות מלאכה אחר שהחמה נתפסה מעינינו, ואפלו מלאכת מצוה, כגון הדלקת הנרות לסעודת שבת, גם כן יזהר מאד לגמר הדלקתם קדם שתשקע החמה, דאחר כך הוא בכלל בין השמשות, ועין לעיל בסעיף קטן ו. ולכתחילה אין להמתין עד הרגע האחרון, רק יקדים הדלקתם משעה שהשמש בראשי האילנות, כדלקמן. ומי שמחמיר על עצמו ופורש עצמו ממלאכה חצי שעה או על כל פנים שליש שעה קדם שקיעה, אשרי לו, דהוא יוצא בזה כ"ידי שיתת כל הראשונים. ולענין מוצאי שבת, עין בבאור הלכה (אות יא) שבארנו בשם הפוסקים הלכלי עלמא השעור דשלשת רבעי מיל משתנה לפי הזמן והמקום, ולא נאמר זה בגמרא אלא באפק בכל ובזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שוים, ובמקומותינו שנוטה לצד צפון העולם, מתאריך הרבה יותר, על כן יש לזהר מאד שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת אף שנתאחר זמן רב אחר השקיעה, עד שיצאו שלשה כוכבים קטנים, וכדלקמן בסימן רצג סעיף ב, ועין שם במשנה ברורה ובאור הלכה (אות ב): **(כד) קדם הלילה.** לילה נקרא מן התורה לכל דבר, משיראו שלשה כוכבים. ועין בבאור הלכה (אות יד):

באור הלכה

מנחת כהן דעתו להלכה, דאפלו לשיטת רבנו תם הארבעה מילין הם זמניות ובימי הקיץ מאריך יותר, ולא נאמרו דברי הגמרא רק בזמן ניסן ותשרי שהימים והלילות שוין, מה שאין כן בשאר ימים משתנה הענין לפי הזמן ואף למעשה מסיק שם שאין לסמוך על סקרא זו רק להתמיר, וכגון במוצאי שבת, ולא להקלו. וכן משמע ממה שכתב המגן אברהם בשם מהר"ל דלענין קבלת שבת פשיטא דאוליין בכל יום אחר שעויתו נרצח לומר, שמתחלק הזמן דמעמור השחר עד צאת הכוכבים, שבתוכו נכלל הזמן דארבעה מילין גם כן אחר שעותיו, וכן הוא גם דעת הגר"א בבאורו דכל שעורי הגמרא בין דארבעה מילין שהוא עד צאת כל הכוכבים לשיטתו, ובין דשלשת רבעי מיל שהוא זמן בין השמשות, הכל הוא בזמן ניסן ותשרי, מה שאין כן בזמן אחר משתנה לפי הזמן, ובימי הקיץ הבין השמשות מאריך הרבה יותר. וכן כתב הגר"א עוד, דשעורי הגמרא לא נאמרו רק באפק בכל, אבל במדינותינו שנוטין לצד צפון, הבין השמשות מאריך תמיד יותר, וכן כתב ספר מנחת כהן, ומי הוא בזמנו שיוכל לכוון הזמן בצמצום, על כן במוצאי שבת יש לזהר מאד אפלו לדעת הגאונים והגר"א שלא לעשות מלאכה עד שיראו השלשה כוכבים בינונים, שהוא היסוד המבדק ללילה הנאמר בגמרא בכמה מקומות ובברכות ב ע"א ופסחים ב ע"א ומגלה כ ע"ב וקדם לכן לא הוי לילה ודאי, וסימן זה שיהיה בכל מקום ובכל זמן, אך מפני שאין אנו בקיאים בבינונים צריך קטנים וכדלקמה. ועין בסימן רצג מה שכתבנו אודות הכסיף העליון ושוה לתחתון, מה ששייך גם כן לענין מוצאי שבת. ולדעת רבנו תם צריך להמתין במוצאי שבת מלעשות מלאכה עד זמן ארבעה מילין, שהוא על כל פנים שעור שעה וחמש מעת התחלת השקיעה, שלדעתו אז זמן יציאת שלשה כוכבים בינונים, ונכון לכתחילה לצאת דעת רבנו תם וכל בני רבותא המחזיקים בשיטתו, שלא לעשות מלאכה במוצאי שבת עד שישלש השעור דארבעה מילין. ועין מה שכתבנו לקמן רצג בבאור הלכה דבר המתחיל עד, בסוף הדבור מה שכתבנו שם. **ולענין שעות זמניות בימים הארבעים נראה,** דאם רואה שהכסיף העליון ושוה לתחתון, דהינו ששקע האדם מן כל כפת הרקיע בצד המערבי, ויש גם כן שלשה כוכבים, אין צריך להחמיר להמתין על שעות זמניות בימים הארבעים אפלו לדעת רבנו תם ודקא אלו שני הסימנים גם כן נאמרו בגמרא (שבת לה) על זמן הלילה, ואיתא גם כן שם בגמרא דאביי הוי מסתכל על סימנא דהכסין, עין שם בגמרא, ומשמע דבסימן זה לבר היה מסתפק, ונהי דאין אנו בקיאים כל כך כמותם, על כל פנים בהצטרף גם כן סימן הכוכבים, בודאי אין לנו להתמיר יותר, ומוטב לנו לומר שאין אנו בקיאים בחשבון האפקים שמשתנה החמה בתהלוכותיה לפי המקום והזמן, ועל כן אין אנו יודעין היטב חשבון הארבעה מילין שהוא רק סימן אחר, ויש לנו כמה לתלות, משנאמר שאנו טועין באלו השני סימנים:

^[**] **איזה זמן.** עין במשנה ברורה שכתבנו דלא סגי וכו', כן כתב הרא"ש

בביצה פרק המביא, והובא בבית יוסף. וכתבו הפוסקים דלא אתברר שעורו מן הגמרא, ונראה דעל כל פנים הוא פחות מכדי שלשת רבעי מיל ודאי לאו הכי ישרא קשתי תוספות בראש השנה דף ט ע"א דבור המתחיל ורבי עקיבא, כמה שהקשו מהא דאיתא בשבת ספק חשקה, עין שם, ולכן סתמתי במשנה ברורה כהחיי אדם: ^[**] **יושעור זמן בין השמשות וכו'.** הנה בשבת לה אמרנו, הלכה כרבי יהודה לענין שבת והלכה כרבי יוסי לענין תרומה, והוא הדין לענין מוצאי שבת, כמו שכתבו הפוסקים. ולכאורה יש לעין, כיון דטעמו דרבי יוחנן שפסק כן הוא משום ספקא, כדמוכח שם בגמרא, אפשר דלא מחמירין רק לענין דאורייתא דספקו לחמרא, אבל לענין כל השבותין, אפלו אם נסבר דגזרו עליהן בין השמשות, הוא רק בבין השמשות דרבי יוסי. אמנם מסתימת לשון השלחן ערוך משמע, דקאי גם על הא דסעיף א דמירי בשבותין שהם דרבנן, וכן מוכח מרמ"א בהג"ה בסעיף א, וכעין זה משמע גם כן לה ע"ב בתוספות דבור המתחיל הקשה וכו', עין שם בסוף דבריהם, וכן מוכח מהרמב"ם שכתב בפרק ה מהלכות שבת הלכה ד, משתשקע החמה הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום, ובפרק כד הלכה י בענין השבותין כתב סתם בין השמשות, הרי מפרש שמסקיעת החמה שהוא בין השמשות דרבי יהודה אסור השבותין האמורים בבין השמשות. ואמנם בדבר דאוליין בה ללא בבין השמשות ותליין שהוא לילה, כגון לענין תענית יחד ועין ברא"ש פרק כמה מדליקין סימן כד, ובסימן תקסב סעיף א בבאור הגר"א שם, משמע מדברי הרא"ש, וכן הוא גם כן בחדושי הרשב"א בשם רבנו יונה, דהוא אפלו בבין השמשות דרבי יהודה, ולפי זה לענין ספירת העמר, לדעת המקליון בבין השמשות בסימן תפ"ט יהיה מתר אפלו בבין השמשות דרבי יהודה, וכן לענין שבות בין השמשות לצורך מצוה, דקיימא לן בסימן שמב דלא גזור עליה, ולדעות האחרונים שסוברין שם דהוא אפלו במוצאי שבת יהיה גם כן מתר לפי זה גם בבין השמשות דרבי יהודה, אף דלרבי יוסי הוא עדין ודאי יום ולא בין השמשות. אך יש לעין, לפי מה שכתב הגר"א בבאורו וכן בספר קרבן נתנאל, והתפלאו שניהם על הרא"ש כמה שמקל לענין תענית, משום דהא קיימא לן דלחמרא הלכה כרבי יוסי, ואם כן לדידה לא הוי אפלו ספק לילה קדם לכן, ותרי קלי לא מקליין לומר דספקא מתר והלכה כרבי יהודה, דגם זה הוא ספק, אם כן אפשר בענינו גם כן, לענין שבות במוצאי שבת או לענין ספירה גם כן לא מקליין משום ספקא דרבנן, כיון דלרבי יוסי אפלו ספקא לא הוי:

^[**] **קדם הלילה.** לילה נקרא מן התורה לכל דבר, משיראו השלש כוכבים בינונים, ומפני שאין אנו בקיאים בין גדולים לבינונים, על כן צריך לפרש ממלאכה אפלו לדעת רבנו תם ג' רבעי מיל קדם שיתראו שום כוכבים, וכן כתב המנחת כהן, ופשוט. ודע, לפי מה שידוע שנשתנה השעור דארבעה מילין לפי האפק והזמן, וכמו שכתבנו לעיל, ובמדינותינו רגילות להראות הכוכבים קדם השלמת השעור דארבעה מילין, לא יוכל לעשות מלאכה בערב שבת עד השלמת הזמן המבאר בשלחן ערוך אפלו לדעת רבנו תם, כי כבר חשך היום באותו הזמן והוא לילה או על כל פנים ספק לילה, אלא יפרש על כל פנים חצי שעה ודקלול בו זמן בין

שער הציצין

יט. חיי אדם: כ. מגן אברהם ולדעת הטק נעקב בסימן תנט ולדעת הגר"א שם הוא מעט יותר: כא. הינו, אפלו לשיטת ר' אליעזר ממין, ואפלו אם נסבר דמיל הוא עשרים וארבע מינוט, ויוצא בזה מדינא גם התוספת שבת להרבה אחרונים:

הַלִּילָה. הגה ואם רוצה ^[טו*] להקדים ולקבל עליו השבת ^[טו*] מפלג המנחה ואילך, (כה) הרשות בידו (טור ואגור בשם תוספות פרק תפלת השחר). (ועין לקמן סימן רסז): **ג.** ^[יז*] מי שאינו בקי בשעור זה, ידליק בעוד שהשמש (כו) בראש האילנות. ואם הוא (כו) יום המעון, ידליק פשהתרגולין יושבים על הקורה מבעוד יום. ואם הוא בשדה שאין שם תרגולין, ידליק פשהעורבים יושבים מבעוד יום: **ד.** ^[יח*] אחר (כח) ענית ברכו, אף על פי (כט) שעדין יום הוא, ^[יח*] (י) אין ^[יז*] מערבין ואין טומנין, משום דהא קבלה לשבת עלה. ^[יז*] וולדין הוי אמירת מזמור שיר ליום ^[יח*] השבת (יא) בענית ברכו לדידהו:

שערי תשובה

(א) מערבין. עין באר היטב. ועין בשו"ת חכם צבי סימן יא שכתב שסברת האוסר תמזה מאד שיהיה חמור תוספת שבת שהוא מקבלו ברצונו ואינו אלא עשה בעלמא מבין השמשות שהוא ספק אסור סקילה כו', ועין מחזיק ברכה שכתב לישב זה והאריך בענין זה וכתב דאם קבלו הצבור יש להחמיר, כמו שכתב הבית יוסף סעיף ד, אבל אם קבלו לשבת ביחיד יש להחמיר כסברת רבנו יואל וכמו שכתב החכם צבי דמסתמית פוסקים ראשונים משמע כ"י, וכן נראה דעת השלחן ערוך לקמן סימן שצג, ואפשר דגם רבנו שמריה דאוסר מודה ביחיד, אף דמהטור משמע דאוסר אף ביחיד, עין שם. ועין בדגול מרובה, דלקמן שצג מיר דאמר שמקבל תוספת שבת, אם כן אינו רק עשה, משום הכי יש להקל בשבות, אף על גב דהפלגתא שבמרדכי על ענית ברכו שמן הסתם מקבל קדשת שבת ממש, משום הכי השמיט דעת המקל, עין שם:

באור הלכה

השמשות ותוספת שבת, וכמו שכתב בספר חיי אדם קדם הזמן שרגילות להתראות הפוכים באותו מקום. וכל זה לדעת רבנו תם, אבל כבר כתבנו לעיל דלדעת הגאונים צריך לפרש ממלאכה תכף אחר שקיעה, דמתחיל בין השמשות:

^[טו*] להקדים וכו'. הנה לפי מה שכתב המחבר לקמן בסימן תנט סעיף ב מוכח דסבינא לה דשתים עשרה שעות היום נחשב מעמוד השחר עד צאת הכוכבים, ופלג המנחה הוא שעה ורביע קדם צאת הכוכבים, אם כן אין בין דברי הרמ"א להקודם רק חלק עשרים מן השעה, דארבעה מילין הם שעה וחמש לפי דעת המחבר שם, ומפלג המנחה עד הלילה הוא שעה ורביע, וידוע דרביע יתר הוא על חמישיית רק בחלק עשרים. אחר כך מצאתי בלבוש בסימן רסז שהעיר בכל זה, ועין שם שדעתו באמת שפלג המנחה הוא שעה ורביע קדם השקיעה. ועין במשנה ברורה:

^[טז*] מפלג וכו'. עין בפרי מגדים שכתב דמי שמקבל שבת בתוך הארבעה מילין הוא דאורייתא ובעשה דתוספת שבת, ומן הזמן הזה עד פלג המנחה הוא רק מדרבנן:

ג. ^[יז*] מי שאינו בקי וכו'. הוא תלמוד ערוך בשבת לה עמוד ב. ולפי זה בזמננו, דבודאי לא קים לן גם כן בשעורא דרבנן, ובפרט בשבת דהוא מסור לכל, בודאי החיוב על פי הדין לכלי עלמא להדליק קדם השקיעה. אחר כך מצאתי זה בשלחן ערוך של הגר"ז שהזהיר מאד על הדבר, עין שם, וכתב שם עוד, דאם יהיה איזה אדם חס ושלום שלא תוכל למהר להדליק עד שקיעת החמה, אזי תצוה לאינו יהודי להדליק נרות של שבת והיא תברך עליה הברכה, ותבא עליה ברפת טוב ותקבל שכר על הפרישה, עד כאן לשונו. ועין לקמן בסימן רסג במה שכתבנו במשנה ברורה סעיף קטן כא בשם האחרונים, שדעתם, דאין לאשה לברך בזמן שהאינו יהודי מדליק:

ד. ^[יח*] אין מערבין. הינו, ערובי חצרות, כמו שפרשתי במשנה ברורה, וכן מפרש במרדכי סוף פרק במה מדליקין, דהדין הזה נובע ממנו וולפלא על הפרי מגדים שרוצה לומר דהכא אירי המחבר בערובי תחומין. ועין במרדכי שם שרבנו יואל חולק על זה ומתיר, והמחבר סתם פה כדעת המחמירין בזה [וכן הרמ"א בסימן רנג סעיף ב בהג"ה סתם להחמיר]. והנה בשלחן ערוך סימן שצג סעיף ב הביא פלגתא בזה, ומשמע שם דהוא נוטה יותר לדעת המתירים

וכן משמע ממגן אברהם סעיף קטן ז: **(כט) שעדין יום הוא.** רוצה לומר, אפלו הוא ^[יז*] זמן הרבה קדם בין השמשות ^[יז*] כל שהוא אחר פלג המנחה: **(י) אין מערבין.** אפלו לדבר מצוה: **(יא) בענית ברכו.** דמסתמא כיון שמזכיר שבת הוי כקבלה. וכתב המגן אברהם, ועתה נוהגין לומר מזמור שיר וגו', ואפלו הכי עושין כל המלאכות עד ברכו [והינו, כשהזמן הוא קדם בין השמשות], והטעם, משום דמעקרא הכי קבלו עליהו ואין מתכוונים בזה לקבלה. וכל זה בזמן המגן אברהם, אבל במקומותינו המנהג פהיום, מיד שאומרים מזמור שיר מקבלין הצבור שבת עליהו, ואסור בכל המלאכות אפלו עדין היום גדול [פרי מגדים ודרך החיים]. וכתב בספר דרך חכמה, דהוא הדין במקומות שנוהגין לומר לכה דודי ומסימין בואי פלה, הוי קבלת שבת ממש. ועין בתוספת שבת:

שער הציון

ד כב. ברכות כ"ז: כג. מגן אברהם ושאר אחרונים: כד. מגן אברהם: כה. באר הג"א בסימן שצג ושאר פוסקים: כו. מגן אברהם בסעיף קטן ז: כז. דרך החיים:

שצג דין ערוב ביום טוב שחל בערב שבת ודין בין השמשות לערב. ובו ג' סעיפים:

א. (א) אין מערבין ערובי חצרות ושתופי מבואות (ב) ביום טוב שחל להיות בערב שבת. (ג) ואם שכח ולא ערב מערב יום טוב וחלו שני ימים טובים ביום החמישי ויום ששי, (ד) בערב ביום טוב (ה) על תנאי, שיאמר אם היום חל (ה) יהא זה ערוב ואם היום קדש אין בדברי כלום, (ו) ולמחר יאמר אם היום קדש הרי ערבתי מאתמול ואם היום חל יהא זה ערוב. והני מלי (ז) בשני ימים טובים של גליות, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה לא, (ח) ודכיומא אריכתא דמיא (ח) (ועין לקמן סימן תקכח): **ב.** אחד ערובי חצרות ואחד שתופי מבואות (ט) מערבין אותם בין השמשות, (י) ואפלו אם כבר קבל עליו תוספת שבת. (יא) ויש אוסרים (יב) אם קבל עליו תוספת שבת: ג. (יג) וערב לשנים, לאחד מבעוד יום ונאכל הערוב בין השמשות ולאחד ערב בין השמשות, שניהם קנו ערוב, שלאותו שנאכל ערובו בין השמשות (יד) אנו חושבים אותו לילה ולאותו שהניח ערובו בין השמשות (טו) חושבים אותו יום. (טז) אבל אם ערב עליו בין השמשות ונאכל ערובו בין השמשות, אסור:

א בריתא ביצה טז וכתנא קמא. ב שם בגמרא ז וקרא וקמו שכתבו הרי"ף והרא"ש שם. ג שם. ד משנה שבת לר' ובגמרא בפרוש המשנה ובפרוש רש"י ותוספות שם ושאר פוסקים. ה טור בשם ר' שמריה והמרדכי גם בשם ר' יואל. ו שם במרדכי בשם מקצת תלמידי יחזקאל ברבי הרב. ז מימא דרבה בשבת לר' ועובד מו. ח רבי יונה שם בשבת.

שצד ספק ערוב מה דינו. ובו ג' סעיפים:

א. ספק ערוב, כגון (א) ספק אם היה קים בין השמשות אם לאו, מתר, והוא שהיה לו חזקת פשרות, כגון שהניחו שם וארע בו ספק, (א*) אבל אם לא היה לו חזקת פשרות, (ב) כגון ספק אם הנח שם

א משנה ערובין לה וברבי יוסי ורבי שמעון. ב משמעות הגמרא שם לו.

שערי תשובה

ב. יאמר. על אותו הפת, טור, דהואיל ועביר בה כבר מצוה ליעבד בה מצוה אחרת, כמו שכתב סימן שצד בהג"ה, וכל שכן פאן דתרוניהו חדא מצוה דערוב נינהו, ט"ז, עין שם: ג. ויש אוסרים. עין ט"ז מה שהקשה על דעה זו, והיר אהרן מישבו בטוב, עין שם:

(א) יערב ביום טוב על תנאי. הרמב"ם פרק ו מהלכות יום טוב חולק בזה, ועין בשו"ת בית אפרים סימן נא מה שכתב בענין זה. ומה שכתב ואפלו כבר קבל עליו תוספת שבת, עין לעיל סימן רסא שלכאורה משמע להפך. ועין בברכי יוסף מה שכתב בזה:

באר היטב

משנה ברורה

שצג א (א) אין מערבין וכו'. מפני ששנראה כמתקן ביום טוב לצורך מחר. ואם שכח וערב, יש להסתפק אם מהני [פרי מגדים]: (ב) ביום טוב שחל להיות בערב שבת. בין שחל שני הימים יום חמישי וששי או ששי ושבת, אלא יניח מערב יום טוב: (ג) ואם שכח ולא ערב. פרוש, ביום טוב דעלמא ולא בערב שבת: (ד) על תנאי. ובלא ברכה. ברבי יוסף בסימן תקכז: (ה) יהא זה ערוב. לצורך שבת [ט"ז]: (ו) ולמחר יאמר. על אותו הפת, שאם יאמר על פת אחר, יצטרף לשמר גם הפת הראשון שיהיה קים עד שחשכה ליל שבת, דשמא יום אתמול היה חל וחל ערובו, וצריך שיתקיים עד כניסת שבת: (ז) בשני ימים טובים של גליות. דמן התורה קדוש רק יום אחד, והשני משום ספיקא: (ח) ועין לקמן סימן תקכח. דשם מבאר דאסור הנחת ערובי חצרות ביום טוב שחל להיות בערב שבת הוא אפלו אם הניח ערובי תבשילין: **ב** (ט) מערבין אותם בין השמשות. עין לעיל סימן רסא סעיף א במשנה ברורה ובאור הלכה (אות ו) מה שכתבנו שם: (י) ואפלו אם כבר וכו'. רוצה לומר, שפבר קבל עליו קדם שנעשה בין השמשות, דאיכא תרתוי לריעותא, אפלו הכי שרי: (יא) ויש אוסרים אם קבל וכו'. ולדידהו אסור מפני הקבלה, אפלו עדין לא הגיע זמן בין השמשות, וטעמם, דכיון שקבל עליו בפרוש, חמור דבר זה יותר מזמן בין השמשות דאתיא ממילא: (יב) אם קבל עליו תוספת שבת. מבאור הגר"א משמע שצדד לדינא כדעה זו. ועין לעיל בסימן רסא סעיף ד בבאור הלכה דבור המתחיל אין מערבין (אות יח): ג. (יג) ערב לשנים. הינו, ששנים עשויה שליח לערב בשבילן: (יד) אנו חושבים אותו לילה. וכבר חל הערוב: (טו) חושבין אותו יום. והניח בזמנו. ואף שהאיש הזה נעשה שליח בעד שניהם וסותרין אלו לאלו, מכל מקום כיון דערובי חצרות מלתא דרבנן היא, תלינן לקלא לכל אחד ואחד משום דספיקא דרבנן לקלא [גמרא]: (טז) אבל אם ערב וכו'. דכלי האי לא מקלינן לחלק הזמן בין השמשות גופא לאיש אחד. דהינו, לענין הנחה לשויה ביום ולענין אכילה לשויה כלילה:

שצד א (א) ספק אם היה קים בין השמשות. רוצה לומר, שנאכל או נשרף הערוב ואינו יודע אם היה זה קדם שהתחיל הבין השמשות או שהיה קים בזמן בין השמשות: (ב) כגון ספק אם הנח וכו'. ואף דפסק לעיל בסימן שצג ובסימן רסא דמערבין ערובי

שער הציזן

מחר ובשביל שבת ואם היום קדש אין בדברי כלום, ולמחר ביום ששי יאמר אם אתמול היה קדש אני מניח היום לצורך שבת: ד. אחרונים: ב. ה. כן מוכח מראית רבנו שמריה שהובא במרדכי, עין שם: ו. כן מוכח מסימן רסא סעיף ד ומסימן רנג סעיף ב בהג"ה:

שצד א. א. דאלו היה יודע שנגע אחת היה הערוב קים אחר שפבר התחיל זמן בין השמשות, אז אפלו יודע בודאי שתכף נשרף גם כן כשר כדלעיל בסימן שצג [פרישה]:

שצג א. א. רש"י: ב. כן משמע מסתימת הפוסקים. ולא אמרינן דינין מספקא בערב שבת דלמא אתמול היה קדש, או שלמחר ביום שבת יהיה יום טוב והיום הוא חל (ולא יהיה משפחת דינא דבריתא פי אם פארץ ישראל שיום אחד הוא קדוש), ודמיא דמקלינן להניח בבין השמשות משום ספיקא: ג. ובפרי מגדים מצדד דהוא הדין דיוכל להניח ביום חמישי גם בשביל יום טוב שני, והני זה שיהיה מתר לטלטל כלים להוציא מקוצר לחצר ואף שלא לצורך היום כלל ביום שני, ויאמר אם היום חל אני מניח בשביל

ע"י רס"ו ס"ק י"ב (מנ"א) אבל אף חכמה לאשה וכו' דלא חלקו חכמים וכו' (נע"ה) ולעב"ד דה"ל עם אמו של הג"ה דרישה דביו"ט תברך ואח"כ תדליק ומ"מ המנ"א רמ"א מ"א ק"ל ומדברי התוס' בפסחים דף ו' ע"ב לעב"ד אין העדון דומה דשם בסיומן קב"ח שמברכין תמיד אחר הכניסה משום נטיל' שאחר יציאת בית הכס' שם טבח ברכש נטיל' שיה' וכן דברי התוספות בפסחים שמברכין בכל המצילות אחר שטבל משו' עובית גר שם ג"כ נוסח הברכה שיה' במצילות גר על המצילות כמו שאר כל החייבי מצילות ולכך משום לא פלוג לא חילוקי אבל ברכש הדלקה אין נוסח ברכה של הדלקה גר שבת שיה' לנכסח ברכ' של גר יום טוב על גר שבת מברך להדליק גר של שבת כמבואר כאן בש"ע ס"ה ועל גר של יום טוב נוסח הברכה להדליק גר של יום טוב כמבואר כאן בסוף סימן תקי"ד ולא שייך לא פלוג ולדברי המגן אברהם ד"ק לומר שלא פלוג בכל ברכת הדלקה אם כן קשה גם בהדלקת גר הנוכח עירך אחס' שהדליק משום לא פלוג והא' ודאי ליחא כמבואר בסיומן תרע"ו ס"ב בהג"ה אלא ודאי כיון שהטבח הוא להדליק גר של חנוכה ובשל שבת בגוסס להדליק גר של שבת לא שייך לא פלוג ג"ה דביו"ט ג"כ לא שייך לא פלוג וכן כ"ל לקורות כאשת הגאון דרישה והיא' אשה אשר נשאה לבת' בחכמה:

ע"י רס"ו ס"ק י"ד (מנ"א) משמע דאפי' הוציאו בשבת עצמו שרי (נע"ה) דברי המנ"א תמוהים וגם כנגד הדין שאם הוציא בשבת ועבד עקירה מרשות היחיד א"כ איך אמרו מוליכו פחו' מד' אמות הרי תכף כשעומד תוך ד' אמות הוה הכחה ברה"ר וא"כ עבד עקירה ברה"ר והנחה ברה"ר ויש כאן הוצאה ממש וחייב עקילה ומי שהוציא מרה"ר לרה"ר בשבת אין לו תקנה אלא לרוץ ולחזור לאותו רה"ר שהוציא משם ועיין ברמב"ם פירק י"ב משבת הל' ח' וז"ל רמנ"א מיירי בעקד חפץ להאליכו מוית לוית בשב' ואם הוציאו ועיין בתם' שבת דף ו' ע"ב:

ע"י רס"ו ס"ק י"ד (מנ"א) ואח"י דאורייתא ודמי דרבנן (נע"ה) פירוש אף שגידו להחיד החגלים

ע"י ס"ק ע"ז (מנ"א) דאיהו ס"ל דבקריות נד' ח' בני (נע"ה) ולעב"ד לא קש' ולא מיד דגם רמ"א מודה דסני בקריות נד' אחד אלא דבפסטיד' חלק העליון מן הפסטיד' וחלק התחתון אינו גוש אחד דהרי המולייתא שבתוכה מופרד ביניהם והוי כשני עונות וכל אחד נד"ק קרימו' פנים וזה שכתב רמ"א למעלה ולמטה קאי אהלק העליון שלמעלה מן המולייתא ואהלק התחתון שחתת המולייתא וזה פשוט ודברי האחרונים תמוהים ודעם שכוונת רמ"א כמ"ס פירוש שהרי בסמ"ג כתב ג"כ עונה וזה לשון הכמ"ג ר"א אומר כדי שיקרוס פניה וכו' ולהקל אתה כדמיוכח בירושלמי כו' הלכך עונה או פשטיד' או פלאד' כו' ורמ"א לא העתיק עונה דק פשטיד' או פלאד' וכן הב"י לא הביא עונה רק פשטיד' כו' והיינו משו' שהכמ"ג עצמו פוסק להוראה וכמו שפירש הב"י דביו"ט לכך כתב ג"כ עונה אבל הב"י ורמ"א פוסקים לקולא אלא שאף ע"כ דינו של הכמ"ג אמת בפשטיד' ופלאד' ולא מעשה"י רק מטעם שכתבתי שהם שני גופי מחולקים לכן לא כתבו רק פשטיד' ופלאד' וזה צדד:

ע"י רס"ו ס"ב ר"א (מחבר) אחר עניית ברכו וכו' (נע"ה) ובסיומן שצ"ב ס"ב מביא ב' דעות בזה ונראה דשם קאמר שקיבל תוס' שבת גמירי שאמר בפירש שמקבל תוס' שבת א"כ לא יצטרך דק חיסור עשה משום הכי יש להקל בשבת ואף שהפלוגתא במרדכי שהביא הב"י שם מיירי אחר עניית ברכו מ"מ המחבר ה"ש ע"ס כמשך אחר לשון הטור שם אבל כאן מיירי אחר עניית ברכו שכן התם מקבל קדושת השבת ממש השמים דעת המקל:

ע"י ס"ק י' (מנ"א) והאמת הוא חלק עשרים מן השעה (נע"ה) חייבו לפי חשבון משך אדם בינוני עשרה פרסאות מע"ה עד ז"ה ולפי חשבון זה משקיעה עד ז"ה שהוא ד' מילין עולה שעה וחומש ופלג המנחה הוא שעה ורביעי קודם פליגת כמנ"א הוא קודם תחלת השקיעה חלק עשרים מן השעה: